

د نغمو په باغ کې

د پير محمد کاروان شعر او شاعري

لطيف بهاند

۱۳۸۷

(شنبه او سپرته)

WWW.SAMSOOR.COM

د اژدها پر ژامه ژوند تېرو
د شېبو زهر څه په خوند تېرو
زړونه مو پنگ لکه ماني د کابل
عمر په تمه د اور بند تېرو
لکه طوطيان وهو پنجرې په وزر
د آزادي په مينه بند تېرو

۲۲۲- چنار خبرې کوي

منتظر ستا د گفتار دی شیدا بزم
چې بل امر شیدا نه کا بی قلقله

کاظم خان شیدا

زه داسې تصور کوم چې شعر د طبیعت د سندریزو انگازو پڅواک دی. هغه
لمسوونکی، خوځوونکی او پاروونکی پڅواک چې د طبیعت د اضدادو د دایمي
اخ وډب د پایلې، د خوږې پایلې نه زېږي. دغه پڅواک هر څوک احساسولی او
اوریدلی نه شي. د دغه پڅواک اوریدل داسې یو احساس ته اړتیا لري چې تر نه
بیانیدونکې کچې پورې هغه احساس کړي او هغه واوریدلای شي.
د روسیې یو شعر پېژندونکی، ویکتور رشکولوفسکي، شعر د تورو او
کلماتو پاڅون او او بڼتون گڼلای دی.

د پیر محمد کاروان د شعر تر لوستلو دهر ځیرک لوستونکي د پته پام ور
اورې چې دغه شاعر د الهام د ځان ورکې دنیاگی. له لارې د خپلې ژبې د بنکلايزې
پانگې او دهغې د رازونو د راسپړلو هڅه کړې ده. نو ځکه هغه ته د کاظم خان
شیدا دا وینا پر ځای گڼو او وایو:

انتظار ستا د گفتار سخن فهمان دي
خاموش مه اوسه شيدا شرين سخنه
-شيدا

داسې بريښي چې کاروان ددې سخنفهمانو وينا اوري او دخپلې
نازکخيالی په برکت او ملگرتيا وايي چې:

کاروانه دخبرو له بيابانه کوچ په کاردي
را درومه چې دمستو سندرمارو منح کي کپنو

زه خپله چې د کاروان شعر لولم، بياهم ماته دشعر او شعری کوډو په اړه
د کاظم خان شيدا له ويناوونه يوه وينا رايا د پري چې وايي:

چې تسخير د پريزاد کا په خبرو
د شيدا فکر کم نه دی تر افسونه

-شيدا

د کاروان شعر په غزلو کې غزل دی. هغه په شعر کې شعر ليکي. هغه خپله
غزل دی. دی خپله پوښتنه کوي: ته پوه يې چې دا څنگه شو کاروان غزل غزل؟
ځواب دادی:

مست دې کړم، درود دې کړم، سرود دې کړم
عشق هغه زه گونگی وم غزلبول دې کړم
دهغه د شعر انگازې او سندريز ترنم کولای شي په هر غره او کمره کې، په
هره دره، دښته او شيله کې او دانسانی روح په هره کرونده کې، دنغمو زري

وکړي. هغه نغمې چې انساني روح تسل کړي، هغه ونازوي او آرام او یا یې ولمسوي.

د کاروان خیال، د دغه خیال نه زېږنده شعر، هغه باریکي لري چې د پښتو د پخوانی او نننی شعر ټول د هغه منت داره کېږي. خبره به رالنده کړو او دا پوښتنه به وکړو چې په خپله د کاروان لپاره شعر څه معنی لري؟

د کاروان لپاره شعر

روح مې لوی گړنگ دی د نغمو له ازانگو نه ډک
بنايي کوم غیبي لوی سندرمار ته مخامخ یمه
تر هر څه دمخه شعر د کاروان لپاره مینه ده. دی شعر د معشوقې په نامه یادوی او وایي:

ته معشوقه هم لري؟!
ووايه نوم یې څه دی؟!
ماوې زما معشوقه شعر نومېږي
دمور له مینې آن د خدای ترپولې
ورسره مینه کوم
آسمانه ته ووايه
داسې عاشقه معشوقه به هم وي؟
چې لکه شعر خوږه وي
د مور له مینې
آن د خدای ترپولې
راسره مینه وکړي.

هغه په ځان باور لري، هغه په ډېرې اسانۍ سره، ډېر کیفیتونه د تورو او کلماتو په زور شاعرانه کوي.

دی په خپله لیکي:

((زمور د شاتو مچپو به له ټولو نه ښه شات د کوکنارو له گلونو جوړول. شاعر د شاتو د مچپو په شان له یوې لویې بدرنگۍ نه هم د ښکلا ذرې راټولولی شي. د کوکنارو په همدې یوه بوټي کې شات هم شته، خو چې د شاتو د مچپو په لاس ورشي. دواهم شته چې د یوه لوی طبیب په لاس ورشي. همدا بوټی مرگونې شپې هم لري چې د پېښور د چمنونو ترونو لاندې ډېر پودریان ورسره لاس او گریوان دي.)) ۱- کاوران، پیرمحمد، چنار خبرې کوي، د سريزي لومړي منځ.

د کلمو شعري کول او یا دا چې ځینې پوهان کلمې شعري او ځینې شعري نه گڼي، زما خپل نظر دادی چې ټولې کلمې شعري توان لري، دا د شاعر واک او تخیل پورې اړه لري، چې هغه څنگه سره امیل کوی او هغو ته څنگه خپلمنځي اړیکي ور ښيي او علت یې هم دادی چې هغه ښکلا سره هم ژبی دی:

خدای چې را کره برخه د ښار یاره مه کره رخه
خوار غریب او ښبه یم له ښکلا سره غږېږم

ایراني مشر پوهان، شیمسا لیکي

په هره ژبه کې شعري کلمې خپل ځانگړي تاریخ او برخلیک لري... د انگلیس د اتلسمې پېړۍ په اوایمو کلونو کې ورځنیو خبرو او شعري کلمو تر منځ توپیر خورا زیات و. توماس گري نومی پوهان هم یادونه کړې او لیکلي یې دي: ورځنۍ ژبه هېڅکله د شعر ژبه نه ده. هغه عقیده لرله چې یوازې د ولسي ژبې یو نیم لغات کولای شي، شعري ژبې ته لاره پیدا کړی. پوپ، نومی شعر پېژندونکي چې د دغه اند خورا لوی تند لاری دی، لیکلي دي:

د یوې قصیدې لغتونه باید د یوه شپانه له سندري نه ډېر توپیر ولري. ((

که څه هم په پښتو ادب کې دغه ستونزه کله لیدل شوې او لیدل شوې نه ده، خو دلته مود هغې یادونه ځکه وکړه چې کاروان د دې ټولو پاسنیو خبرو او دلایلو سره سره په خورا

بنکلي او بنه ډول هره کله او ورځینی خبرې شاعرانه کوی او د شعر په ډولۍ کې کله ترې د
غزل ناوې، کله د ویاړ قصیدې او کله هم هسې د ویر توتې جوړوي، و به گور چې د پاریس او
بدخشان توري دلته څنگه کارول شوی دي:

د وطن پېغلې مې په غاړه وړي د او بنکو امیل
د پاریس پېغلو ته غمي له بدخشانه رسي
خوشالخان خو شعر کله حیض الرجال، کله د خدای له خوا دده پر غاړه ایښودل شوي
پور او یا

طبیعت مې عطایي نه د تحصیل دی
که خبریم د املا په استعمال

او یا

د الهام غوندې خبروي چې را درومي
چې زما په زړه نزول کلا یزال

حمید بابا بیا هغه دیار د شونډو خوند بولي او وایي:

که یې لب د شکر زېښلي نه دي
د حمید زبان په څه شه شکر ریز

او یا خو هغه د فکر توره گڼي او داسې یې انځوروي:
اوس د فکر توره واچوه حمیده!
چې دې نه شته په پښتو کې اوس حریف

خو پیر محمد لکه د خپل د شعر د ډبرو خیالزه خیالو په شان د شعر د معنی او په ده
د دغه نعمت د نزول په اړه خورا زیات خیالونه لري چې یو څو بېلگې به یې را واخلو.

لطیف بهاند

تر هر شه دمخه خو پير محمد شعر د خدای پېرزو گڼي او وايي:

خدای مې ناست په زړه کې دی، باران په گلو ځي راځي
ټول ټپه ټپه يم، يکه زار ته مخامخ يم

روح مې لوی گړنگ دی، د نغمو له ازانگونه ډک
بنايي کوم غيبي لوی سندر مارت ته مخامخ يم

د خدای لسه ترنم ځنې مو غېږې ډکولې
نغمې مو بنکلولې په غزل کې سره ناست وو

او يا داچې:

بنکاري په زړه کې مې سندرې کړې
د غزلونو له مولا راغلي

کله کله دی شعر د مينې او الهام او هغه د تخيلي زېږنده او کله خو بيا دی هم يا نه
پوهېږي او يا تجاهل عارف کوي او ليکي:
ووايه کاروانه موکل د کوم يو راگ يم؟
خو بل ځاي بيا د الهام د بنا پېرو په پېرزوينه کې خورا پت رازونه په خورا اسانۍ
سره په شعر بدلوي

بس د زړه په مراندو څو ملا ماتي لغات و تره
گرانه شاعري څه ده؟ اسان غوندي هنر دی
کله بيا د انساني هستۍ پراخ ډگر ته، د ټولو بنکلاوو اصلي ادکې ته، فطرت ته د
درناوي سر تپتوي او دخپل شعر ادې يې گڼي او وايي:

چې پټې راته ساتي هميشه د نغمو غوتې
کاروانه مهربانه ده پر ما د فطرت مور

هغه په همدې باور کې په شاعرانه اسانۍ د بلبلا نو او د ځنگلونو جادوگر سره د زړه
تر خوالې وروسته، هغوی او نور هر څه د عاطفې په نري تار تړي او له هغو نه گنهگاري
نغمې جوړوي:

د کاروان د شعر او الهام يوه بله سرچينه ځنگل دی، ونې دي او نښترونه شين
ځنگل، تور ځنگل، دکلي ځنگل، دغرونو ځنگل، دمينې ځنگل، گن ځنگل او دده د چاپېريال
ځنگل. ان دا چې ځنگل ده ته يو ليک ليکي او ليک ده ته وايي:

درته کافرې ترانې لرمه
راشه يو خويې مسلمانې خوکره
خيردې يو خو به ملکې شې درته
ځينې يې وينځې، غلامانې خوکره

راشه پخلا شه مروره اشنا
چوپو بلبلو ته سندرې راوړه
د پرنبو پرنبو پنجرې ماتوه
بندې طوطيانو ته شکرې راوړه

درته به راولم شاعره اروا
د ورک ارم د بنا پيرې په بڼه
درته د لمر زرين تارونه او بلم
بس د سندرو د کېږدې په بڼه

د بنکلا داسې جزيرې در بنيم
چې د شاعر سړي په خيال کې نشته
ستا د يوې ټپي په زړي کې شته

د نورو ژبو په جـوال کې نشته

راشه د شپې، راشه شاعر به دې کړم
په شنو او بو کې رانه ستوري گرځي
دوی پر زرین مازدیگر لوره کړې
چې ټول به ستا د غزل توري گرځي

کاروان، هم د یو زیات شمېر نورو شاعرانو په څېر له ځمکنیو انساني بڼکلا نه ځان
ژغورلی نه شي. د بڼکلا زور یې دې ته اړ باسي چې په هغې ایمان راوړلو ته گونډه شی او له
خپلو ټولو اسماني الهامو سره سره د نجونو په دعاگانو کې خپل ټول توان وگوري:

چې ترانو را پسې درستو اقتدا کړې ده
ماته د کلي د گودر نجونو دعا کړې ده
خود به لفظونو ته د سرو زرو او به ورکوم
ما پیروي ستا دلاسونو د کیمیا کړې ده

کاروان خو یو نیم وار د خپل شعر لیکل خورا اسانه گڼي او د خپل شعر د الهام د
سرچینو داسې یادونه کوی:

په وینبه وینم، لکه خوب بڼا پېری،
په مایې زېری د غزل کړی دی
د چا او از لکه د شاتو خوږو
خدا یرو په ما خو یې څه چل کړی دی
وي: ته خبرې کوه چوپ یې ولې؟
کاروانه! چېرې دې منزل کړی دي؟

په ټولې، ډول د شعر لومړۍ ځانگړتیا لمسونه دي. زیاتره پوهان دهغه دوهمه
ځانگړتیا احساس او درېیمه هغه یې اغیز یادوي.

کاروان د احساس له پلوه داسې پانگمن دی، لکه د خپلې سیمې له ونو نه ډک غرونه، لکه په دې غرونو کې د ناسپړ شویو لعلونو زېرمې، دی د شعر لیکلو لپاره څه نه د موضوع لټولو، نه د قافیې امیل کولو، نه د ردیف ردیفولو او د تخیل خیال پسې منډو ته اړتیا لري، دا ځکه چې ده سره هر څه په گوگل کې دي

چې بادشاه به یې د شعر سلام ته راشي
د کاروان په زړه کې داسې سندر ماری

شعر، سندر، تپه، یکه زار، سرود، سرودونه، نارې، ترانه، څپه، سندرې... او نور ډېرې دي ته ورته کلیمې او ترکیبونه چې کاروان یې د شعر د معنی د شعر په معنی او د شعر لپاره کاروي.

تر کاروانه مخکې او لا تراوسه وروسته په پښتو ادب کې هېڅچا د شعر، غزل، سندرې، ترانې، څپې، یکه زار او ځینې نور ددې معنی د څرگندولو کلمات په داسې رنگینې توګه نه یاد کړي او نه یې انځور کړي دي.

د کاروان د همدې لړۍ په دوام او دغو کلمو ته په پاملرنې سره ده چې هغه د خپلو شعرونو، غزلو، ترانو او څپو نه هېرېدونکي جونګ ((چنار خبرې کوی)) داسې ډالی کوی:

((د سېلابونو د څپو ژبې ته !

د ملالیو د تپو ژبې ته !

د چنار خبرې کوي، شعري جونګ چې د غزلو، قصیدو، دوايزو او نورو شعري ډولونو نه جوړ شوی دی، د ((یکه زار)) په نامه یوه شعر نه پیلېږي.

هغه یوازې په همدې یوه غزل کې دوه ځله د تپې کلمه، یویو وار د نغمې، سندرمار، تار، ستار او موکل کلمات راوړي دي. ددې ټولو کلمو راوړل د شعر، د غزل او د ترانو بیان کوي.

یا یوازې په یوه غزله کې د سندرې، سندرمار، د سندرو، د سندرو د کاروان، د غزل، د لنډۍ، د زار زار، شاعر، شاعری، خبرې او قصیدې د کلماتو کارونه ددې معنی لری چې زموږ شاعر څومره د دې تورو لېوال او څومره د زړه له کومې په دې خبرو، په دې لاره، په دې فن او په دې مینې مین دی، دی پخپله وایي:

کره ولجه یې قصیدې به درته وایي
له باگرامه د سندرو ځی کاروان

که کتاب، د سېلابونو د څپو ژبې ته! د ملالیو د ټپو ژبې ته! د الی کبې، خو
شاعر، شاعری، سندرو او ترانو سره مینې دې ته اړ کړي دی چې ددې او نور شعري
جونگونو ځینې شعرونو ته داسې نومونه خوښ کړي:

یکه زار، شاعرې اروا ته، سروش ته، د غزل د بېړۍ نوح ته، د شعر د اسمان یوې پروین
ته، توري او لفظونه، د کابل زخمي سندره، شینکی طوطي، د شاعر د خوب مړې، زما مین
تخیل، شاعرانه ارواوي، د خدای د غزل اورېدونکی، خدای بنامار بېرته شاعر کړ، د درد
غزل، په هنداره کې تصویر، د شعرونو سیمرخ، شاعر ته لیک د ځنگل، یو شاعر وژنمه
یو قتل کوم، په ټپو یې ژبې واکړې، د ځنگل د لیک ځواب، لېونیه سندرماره، اروا بناد
اسحق ننگیال ته!.

په دې شعرونو کې، په دې ترانو کې او په دې ټپو کې کاروان په لسگونې
واری، د شعر، د احساس، د عاطفې، د بیت، د الهام، د ټپې، د ترانې او قافیې ... خبرې، سپرنې
او انځورنې کوي.

هغه په دې شعرونو کې د غزلونه، قصیدونه او سندرونه، د خیال او رښتینو رنگینو
سمندرونو، د تخیل مرغلرې راباسې.

هغه په دې شعرونو کې د غزلونه، قصیدونه او سندرونه وپرنې او ستاینې راباسې.
هغه په دې شعرونو کې د غزلونه، قصیدونه او سندرونه، د الهام او ژور خیال په
مرسته، د ښکلا د غرو په سر د شاعرانه ارواح او نامرادو مرغانو د وړانو ځالو تصویرونه
راباسې او وایي:

ته د ښکلا د غره سرولاره،
لکه مغروره او سرکشه ونه،
په څانگو، څانگو کې دې ناست دي د سندرو مرغان.
ستاد سندرو مرغان،
که زموږ کلی ته په سیل راشي،
زموږ د غرونو د ځنگلو خپری غوڅې او نښتر شهیدان،
زموږ د کلی له چنار چناره،

د شهيدانو تابوتونه جوړ دي،

زما په لپه کې دې حاله وکړي،

ستاد سندر و مرغان.

... خو که د ونې د دوو خانگو په خپر

زمالا سونه په تېرو نو چاغوخ کړي نه وو!

د پښتو ژبې په يوزرو دوسو پنځوس کلنه شاعري کې له امير کروړ رانيولي بيا تر

افضل ټکور په پورې، زموږ گرده شاعرانو د شعر پېژندنې په هکله يو څه ويلې دي. البته کاظم

خان شيدا خپل ځای لري.

د څو تنو نه پرته د نورو ټولو ويناوې خورا عاطفي، خيالي او د احساساتو له مخې د

شعر په اړه ويناوي دي.

که څه هم دغه لړۍ په شلمه پېړۍ، په تېره بيا د هغې په دوهمه نيمايي کې بله بڼه

پيدا کوي، خو تر سلیمان لايق نه وروسته کاروان کېدای شي لومړي پښتون شاعر و اوسي

چې په شعري ژبه، داسې په ژوره، هر اړخيز او نزاکت سره د شعر، شعر پېژندنې او شعري

روح خبرې، سپړنې او شننې کوي.

د کاروان په شاعري کې شعر نه يوازې د عاطفې او احساساتو له پلوه بلکې له ټولنيزه

پلوه هم خپرل شوی دی. په شعر پېژندنه کې خو تر ډېرې مودې پورې دا خبره چې شعر د درد

زېږنده ده، د يوه اصل په توگه منل کېده او لا تر اوسه هم خپل پلويان لري، کاروان هم په

خپلو شعرونو کې ددې خبرې يادونه په هنري بڼه په وار وار سره کړې ده، دی وايي:

راغي د دردونو د کاروان سره د بـره نـه

خداي ته مې اميد دی، د سندر و بنا به ونيسي

او يا دا ښکلې شاعرانه ادا:

درد يم په لفظونو کې مې و نغاړه

لږ خو مې بيان کړه بې تفسيره يم

زه د دردونو دکاروان لاروی
په یوه ښکلی سندرمار پسې خم
کېدای شي کاروان په پښتو شاعری کې هغه شاعر وگڼو چې په خپل شعر کې یې تر
بل هر چا نه زیات د غزل کلمه په غزلیزه بڼه تکرار کړې وي، ده خو حایه خپل خان غزل گڼلی
او ددې غزل لوستل یې نورو ته ورښودلي دی:

لوله مې تل په ترنم، ترنم

غزل، غزل یمه دیوان به دې شم

یا دا چې

ته پوه شوی چې دا څنگه شو کاروان غزل غزل؟
دا نن یې ایله یو نظر خیبر لیدلی دی

حسنة که میزبان مې شوی میلمه یمه

عشق یمه، غزل یمه، نغمه یمه

هغه عبادت هم په نغمو کوي، خودی ددې ټولو ځواب ډېر آسانه کوي او وایي:

چا ویل راته چې ته څنگه شاعر شوی؟

ما وې ماته، شاعري راکړه جانان.

خو دغه جانان بیا دی خپله هم نه پېژني او پوښتنه کوي:

دا ته څوک یې چې دې وینځي دي سندرې؟

دا ته څوک یې چې غزل دې غلامان؟

د روسیې ستر شاعر باریس پاسترناک د شعر په اړه ویلی شوي دي:

د پاسترناک د شعر لوستل روح آرامه، نفس پیاوړی او هوا سپېڅلې کوي. دغه شان

اشعار باید دنری رنځ دارو وی.

زه چې د کاروان شعر لولم په ما همدا کوډې کوي.

لطیف بهاند

کاروان او نوی شعر

د شعر تعریف او پېژندنه هېڅ ډول برید او پای نه لري.
که دا و منو چې شاعر، دهغه ژبني توان یا ژبني پانگه او دهغه تخیل او پریوهی
دهغه لاس بری، د شعر، دنوښتگر شعر، لومړني تومنې دي.
د شاعر کشش، د تخیل لوړوالی یا ژوروالی او پوهنیزه پانگه هغه څه چې
کاروان دخپل ژوند د کاروان کاروان پرې پانگمن کړی دی.
کاروان نه د کوم دود د ماتولو تکل لري او نه د کوم دود د دودولو، هغه غواړی د
خپل روح تنده ماته کړي. هغه خپله هم حیرانېږی او نه یې منی:

دا غریب سپری گوره له غرونو راغی، نن
دومره جگ بر جونه د سندرو د ښار څه معنی

د نغمو خدای ته به ډېر ډېر شرم منده شو
د بلبل ځالي که زاغ وزغ ن یوسی

کاروان څله دومره سوی غزل وایي؟
چې یې روغ واورې زرگی یې لوغړن یوسی

چېرته ما د چا په نوم دعا کړې ده

زند کاروان

د جرس حاجت کاروان ته پاتې نه شو
شونو بنگرېو دې وه مسته شرننگا کړې

د سپین واعظ، تورې خبرې مې خوري
د شونو بنگرېو په شرننگهار پسې هم

خله بنکلوي راباندې پښې د زیارتونو
خدای خو دې په خامه بهانه راسره یار کا

کاروان چې کله د زړه په للمو دبنگو باران ووروي، کاروان چې کله دشعر
گونگرو ته مستانه شرننگ ورکړي، کاروان چې کله د زړه په پاچاهۍ د شعر کوډگره
شهزادگی کېنوي،
دود د فرهنگ پانگه او دهغه ساتنه ده او نوبت د فرهنگي بهیر د ودې خوځون
او لمسون.

له دود او له خپلې خټې او جرړو بې خبرتیا شاعر له هېڅ سره برابر وي. نوبت په
تش ډاگ نه کېږي.

کاروان چې دخپلې ژبې ټول دودیز شعر ته درناوی لري، خو نوبتگر هم
دی، داسې نوبت چې په یوه نوی دود بدلېږي.

د بنکلایز شعر دود

له شعاره پرته دسیاسي شعر د لیکلو دود: دا یو رومنټیک سیاسي شعرونه
دي، بل هغه تراژیدي سیاسي شعرونه.

دا ډول شعر لرغونی تاریخ لری:

خوشال بابا وایي:

نه غواړم د کاروان د شعر له کاروانه جلا او ددې ژانر په تاریخ زیات بوخت شم.
په پښتو ژبه کې نوی شعر د شلمو کلونو په اوږدو کې د بهرنیو شعرونو د آزادي
ژباړې نه راپیل شوی دی. دغه شعرونه «د آزاد شعر» «منثور شعر» او یا هم «د سپین
شعر» په نامه یاد شوي دي. سره له هغه چې نه شم کولای دا په زغرده ووايم چې چا به
زموږ په هېواد کې تر ټولو زیات او په ځانگړي توگه په دې ژانر کې طبعه آزمایلي وي
خو بیا هم محمد موسی شفیق، عبدالرحمن پژواک (کلمه داره روپی) استاد پوهاند
بهاوالدین مجروح، (ځانځاني بنامار) پوهاند دوکتور زیار، سلیمان لایق، سعدالدین
شپون او تر هغه وروسته باری جهانی، محمد اسحق ننگیال او نورو ډېرو شاعرانو په
رښتیا بڼې بڼې انځورنې کړي دي.

دا شعر په پښتو ادب کې آزاد شعر دومره لارې او ځانگړي سبکونه نه لري چې د
هغو له مخې موږ وټاکلی شو او ووايو چې د کاروان شعر په نوي شعر کې چا پسې
تللی دی.

پیر محمد کاروان نه دیوې ځانگړې لارې بلکې د خپل خاطر، خپلې طبعې او
د خپلو خوږو خیالونو په خوښه خورا ښکلې ټوټې لیکلي دي.
دهغه د چنار خبرې کوي، په جونگ کې چې ټول ۱۹۷ ټوټې شعرونه خپاره شوي
دي، دالاندې ۳۵ ټوټې آزاد شعرونه دي:

شاعري ارواح ته! توري او لفظونه، د آسمان ناوې! شینکې طوطي، معشوقه، د
درد سکې، ملنگ، امتي، شینکې باغ، د شاعر د خوب مړی، یادونه، زما مین
تخیل، زموږ وطن، ورینمین لاسونه، خوب، شاعرانه ارواوي، درې سوالیې؟؟؟ چنار
خبرې کوي، لیل، د شپې ماشوم شمه زه، د بورې هوسی او ښکې، د خدای د غزل
اوریدونکی، پیغمبرې او ښکې، زکات، ست، لوی خدای ته فریاد، د سپین جانان شین
لیک، راوي، یو گځنده گل ته! په هنداره کې تصویر، د عزرايیل کچکول، یوپاکیزه
خوب، اخبار لوستونکې ته! نرخ،

دغه راز د ښاپیری ورغوی، په شعري ټولگه کې د ۷۲ راغلو شعري ټوټو نه ۱۲
هغه آزاد شعرونه دي:

او په دښاپیری ورغوي کې، لکه زیره زرغونه، لږاتم شه لارویه! یو شاعر وژنمه
یو قتل کوم، د هوسی د شیدو بوی، په ټپو یې ژبې واکړئ، ته به راځي، ته مې په خوب

لطیف بهاند

ليدلې، ليونيه سندرماره، ما بيگيا خوب ليدلې، غم، خوب، دعا، امتزاج، گل او بنيادم، سوال،

د کاروان هر شعر دهغه د ژوند اولک يوه برخه ده.

د پښتو ژبې ددې پيل او يا ستر بدلون په باب پوهاند عبدالحي حبيبي څه کم پنځوس کاله پخوا وليکل :

«د ادبي نويوالي دوره له هغه وخت څخه را پيل کېږي چې له اروپا څخه د مدنيت نښې نښانې دې خاورې ته راوړسيدلې چې د ختيزو اولسونو په ژوند، انديښنو او تفکر په ډول کې يې بې ساری او ښتون راوست، دغه تدريجي اوښتون زموږ پښتو ژبه له دوو خواو تر اغېزې لاندې راوستې ده او هغه ته يې نوی رنگ ورکړ.

الف: د وزن عروضو او قافيې يعنې د جوليز ليکلو ډول او مادي اسلوب.

ب: د مضمون محتوا او هغو احساساتو او عواطفو او افکارو له پلوه چې په شعر کې نغبتل شوي دي... چې موږ د نوي والي په دوره کې دوه ډوله ويونکي لرو.

لرغوني: کلاسيک قالب کې.

نوي: په نوي قالب کې»

په دې توگه په برالاتوگه په پښتو ژبه کې د همدې شېبو څخه د نوي جولې (شکل) خبرې پيل کېږي. که دا ووايو چې د نورو ډيرو ژباړو ترڅنگ چې بېلگې يې په طلوع افغان کې خورا ډېرې دي، د نوي شعر له پاره يو تکل پيل کېږي، بې حايه خبره به مونه وي کړي. ځکه که زموږ شاعر ته هغه وخت د نوي يا بې قافيې شعر پوښتنې په مخه ورغلي واي، نو هرومرو يې خپلو هغو آثارو ته چې د ((منصور شعر)) تر کليشې لاندې خپريدل پام کولو، خو بيا هم د ډيرو نورو ترڅنگ داسې بېلگې هغه وخت کې هم موندلای شو:

د ما اوستا پښتو به څنگه شي.

خوزه مينه.

لږ وماته وگوره..

د زړه سره

دسترگو توره

د تپي ځگر ټكوره - اې چې ځما دزړه طوطي

لږ وماته وگوره - ستا د مينې په دام گير

او ستا د عشق په لمبو ويلي

تر تا جار شم

لو خو ماته وگوره.

۱-دافغان ياد، ۱۳۲۰ کال .

دغه شعرونه داسې خواره واره وو او هېڅ چا په کې داسې کړم ستر او دپام وړ

نوبت ونه کړ چې ديوه بشپړ بهير بڼه پيدا کړي.

په دې اړه د زياتو معلوماتو لپاره دې زما هماغه مقاله وکتل شي چې د افغان

ياد په کتاب کې خپره شوې ده.

د کاروان نوبت په دې کې دی چې دهغه نوي يا آزاد شعرونه نه د بڼې او نه

دمضمون له پلوه هېڅچاته ورته نه دي.

هغه په دې شعرونو کې هر ډول خيالونه، مينه، کليوال ژوند، ايمان، طبيعت،

بڼه، فلسفه او هرڅه نور راغاري خو د شعر، سندرې او ترنم موضوعات هغه څه دي

چې دده په آزاد شعر کې تر بلې هرې بلې موضوع زيات انځور شوي دي، خو دا

موضوعات گورئ څنگه شاعرانه انداز پيدا کوي:

زموږ ژوند لکه نجلی - زموږ د کلي

چې د جنگ په ورځ پيدا شي

او د جنگ په ورځ شي پېغله

د بڼا يست په ايښه کې

اول موسکه شي، بيا کت کت په خدا شي،

چې نلی یې شي رجرومه
د سل ډزې ماشينگنې
سلايي يې ماته ستن د کلاکوف شي
دخنجر په خوکه خال پر زنه کېږدي
له ناچاودي بم نه وباسي
نري نري تارونه

په کې وپيبي مری او مرغلې
په خونديو کې يې پتې کړي هنداري
ترينه جوړ کا اميلونه او هارونه

دلته پرته له هغه چې مور د کوم علت لټونه وکړو کاروان له شعر نه دخپل ملت
دتاريخ داسې رنگين تفسير جوړ کړی چې نه يوازې دهغه د اوږدوالي بلکې له هغه سره
د ولس د عادت کېدو بنکلی انځور دی.

د کلماتو هغه هم د سوچه کلمو کارونه، دهغه دشعر قوت لاسپې قوی کوي.
که څه هم زه تصور کوم چې کاروان د شعر د تخليق په وخت کې په دې اړه زيات
فکر نه کوي چې دلته يا هلته کوم لغت، خبره يا ترکیب وکاروي، خو بياهم داسې
بريښي چې هغه هره کلمه په خورا ځير سره ټاکي.

کله چې د کاروان شعر لولم داسې تصور کوم چې هغه شعر نه ليکي، په هغه کې
شعر را ايشي. په هغه کې شعر راخوتېږي. دهغه دخيال مرغه داسې لوړ او لروبر الوزي
چې دی خپله هم پسې رسېدای نه شی. دهغه د الهام سرچينې ده ته دا توان ورکوي چې
دی نه يوازې دشعر بڼه بلکې دهغه تومنه او متن داسې بدلوي چې په يوه نوبت
بدلېږي:

زه د گودر په غاړه نه يم ولاړ
ما سل زلمي، سل جنیکې په غيږ کې ټينگ نيولي
زه د کنډو پر سر په لويه هديره کې بنځ يم
زما په هرتابوت کې
يو گودرويني خښې
يو گودر اوښکې بنځي

زما د هر تابوت پر هره تخته
د عاشقانو معشوقو نومونه
د گور چنچو خوړلي
زما له خانگي جوړه شوې، سرينده ده ماته
په تش گوگل کې يې د غم توره پيشو ده ناسته
خوله يې په وينو سره ده
د ژوند له بنکليو ماشومانو يې خوبونه وړي
د کښت د پېغلو پر سينو نه شته د ږدونو ځونډي
زموږ د کلي د بامونو د سر
روږدې کوترې وږې
زما د خانگي له رباب نه د شکيدلي ځونډي
وچې مری تيروي

بنځه او د کاروان په شعر کې دهغې يادونه.

مور، بنځه، پېغله، معشوقه، بوره مور، بوره خور، کونډه، نجلی،
که شعر ژبه لرلای، چې لري يې. د کاروان په شعر کې به د بنځو د غم او ویر نارې
تر هسکه پورې رسېدلې وي. داسې تصور کېږي چې کاروان دا شعرونه په يو ډول نه يو
ډول هغو ته ليکي.

کاروان او چنار

چوپ شمه، که ووايم چي دنگه ياره تانبيم
خلک راته وايي چي کاروانه چنار شه معنی؟

کاروان د تصويرونو له لارې، کاروان د خيال په مرسته، کاروان د تخيل او يا د کلموپه هنري کولو سره له ساده ژبې بنکلي افساني او يا کولی شو ووايو ان اسطوري جوړوي. داسې افسانې چې هغه د لوستونکو لپاره، په يوې بنکلي او مينه ناک زيري راوړونکې تصوير بدلېږي. لوستونکي او اورېدونکي له دغه تصوير سره مينه پيدا کوي، په هغه مينېږي او کله کله خو له ډېرې مينې نه د هغه لمانځنې ته اړوزي، دا دوه لاندني بېلگې خوزمور ددې خبرو بڼه تائيد دي:

بلبلان مې اوس په سر کې ځالې نه کړي
اور مې واخيستو د برکلي چنار يم
چې ديوان د بد رنگۍ راته گواښېږي
زه د بنکليو بناپېريو هغه بناريم
ما چې سوځي خپل هډو کې يې ايره شي
خبردار زه دکابل د زړه ازار يم
۱-۲۲۷

کاروان په خپلو شعرونو کې، د کاروان، سندرې، باگرام، ځنگل، بناپېري او چنار کلمې داسې نازولي، چې هر يوه يې دده په جوړو شويو تصويرونو کې په ابدي معبدونو او ځانگړو بڼو په شعر او نوبت بدلې شوي دي.
د ليکنې په دې برخه کې به دده په شعر کې، نه نه، بڼه به دا وي چې ووايو دده په ژوند کې د چنار دکلمې او له دې کلمې نه د جوړو شويو تصويرونو نندارې ته کينوو، ورته ځير شو، ورسره وغږېږو، خوند ترې واخلو او پرې وغږېږو.

زه داسې تصور كوم چې د كاروان لپاره چنار هم تر هرڅه نه دمخه مينه ده، هغه هم انساني مينه، دي وايي:

د كاروان د چنار د مينې دا لړۍ كولاي شو همداسې اوږده كړو، خو دا خبره چې كاروان د خپلو خورا بنو بنو شعرونو يو نه هېرېدونكې ټولگه د چنار خبرې كوي، په نامه نومولي، دا معنی لري چې چنار به كاروان ته څومره گران او تر كومې اندازې به هغه ده ته ارزښتمند وي.

درې واړه پر ما گران دي، اول يار زما دكلي

چنار زما دكلي او كوكنار زما دكلي

هو څوك چې دا نوم اوري د كاروان خبره پوښتي چنار څه معنی؟ يوه معنی خو يې كاروان مخكې وويله. بله پوښتنه دا چې چنار څنگه خبرې كوي؟ ولي چنار؟ ولي نه گلاب؟ ولي نه ټول ځنگل او يوازې چنار؟ د چنار خبرې كوي، تر خپرېدو نه وروسته خلكو له كاروانه، دا پوښتنه دومره كړي چې پير دې ته اړ شوی هماغه مصرعه ووايو چې مخكې مو ياده كړه، هغه دومره خوږه ده چې تکرار ته يې حسن تکرار وایو او لیکو:

چوپ شمه، كه ووايم چې دنگه ياره تانيم

خلک راته وايي چې كاروانه چنار څه معنی؟

كاروان له چنار سره داسې د زړه خواله كوي لكه له رښتنې دنگه ياره سره. هغه هغه سره خاندې، هغه هغه سره موسېرې، هغه هغه ژاړي، چغې وهي، نارې وهي، هغه سره غاړه په غاړه ټپې وايي، هغه ته غزلې ليكي او كله لكه د بت په شان خاموش ورته ناست او د زړه راز ورسره كوي. په دې ټولو حالاتونو كې د كاروان په زړه او ژبه، د هغه په روح كې او د هغه په خيال كې يو پت روح او روان په خوځون دي، داسې روحي ارمان چې غواړي يو څه ووايي او يوه لوی ارمان ته نه يوازې ځان بلکې ټول ورسوي. دی دا ټولې خبرې د چنار له ژبې كوي او وايي:

چنار خبرې كوي

زه د بركلي د گودرد غاړې

يوشين چناروم، چنار

هرمازديگر به راته سلو نجونو

په سرو منگولو سلامونه کول
سحر و ختي به مستانه پېغلو تېو
زما پر ټيټو او خورو خانگو او به شيندلي
زه به په ناز لکه خوب وړی زلمی
خه غلی، غلی و بوړنیدم
له شينکي خوب نه به د پېغلو په خدا وينیدم
له ساړه باد سره به اخوا دې خوا
لکه د ټال زنگېدم
او د گودر او بو به
راته چمبه وهله
لکه ملاله پښتنه پېغله د ورونو په ورا
په شنه گېډي گېډي کميس کې گډېدم گډېدم
کله ناکله مې په غلي ما بنام
له سپينو خولو نه د تودو مچکو خرپ اورېده
لکه غوړونه به مې
د خانگو، خانگو په لاسونو کې نيولې پانې
ما به د دوو مينو
د بنو گانو هر يورپ اوریده
بيا به مې باد ته بنورول لاسونه:
غلی شه خدای ته گوره شور مه کوه!
خدای زده چې ولې به د باد غمازگر
راسره رخه کېده
د دوو مينو ننداره يې په ما نه لورېده
لکه چې مست بنامار زنگېږي د چندن پر خانگو
داسې په خرپ به يې کړې ماتې رانه غبرگې خانگې
پاس به له خالي نه جوړی بلبلي والوتلې
لاندي به هم غلې شوه
د تودو شونډو د مچکو خرپا

زما په زړه کې به وې خړیکې تر سهاره خورې
 سهار به لمر راو خوت
 نجونو به بیا په سلامونو باندي و نمانځلم
 لمر به چې خو نيزې له غره راجگ شو
 د گودر غاړې نه به وکوچېده
 د مستو نجونو د منگيو کاروان
 مهار د وړانگو يې په لاس کې و د لمر د څاروان
 لمر به د وړانگو په تودو لاسونو غوټه کړلې
 زما د غبرگو ماتو څانگو له رگونو سره
 خړپ د مچکو او سندرې د جوړۍ بلبلو
 لکه ماشوم به له خندا نه شين شوم و به مې وې:
 -اخ خدايه! بيا د چا بنکالو راغله؟
 بيا مې په رگ، رگ کې خورې شوې خړیکې
 هغه دى بيا مين زلمى راغى
 چې دا زما د ماتو څانگو خوا کې څه لتوي؟
 هغه دى ټولې يې کړې
 ټوټې د ماتو بنگړو
 او مرغلرې د شکيدلي اميل
 هغه دى غوټه يې کړې
 د سره د شمال په پېڅکه
 بنايي چې دا د شمال هم
 چا ورته جوړوي په ورينمينو گوتو
 مابه له زړه سره پټ پټ و خندل:
 خداى ماته هم مين زړگى راکړى
 چې د مينو په راز بنه پوهېږم
 زلمى به غلى، غلى
 لکه بنکاري نه ترهيدلې غرڅه ماته راغى
 اخ څه بنايسته و زلمى

اخ څه ظالم و زلمی
چې په تېره چاکو یې
زما په تاند او په غوښن تهر کې
د خپل معشوق د نامه
شپږ نه اووه توري ژور و لیکل
زما تهر کې یې چاکو وښوید
ښایي زما د ناز ښېرې و واهه
گوته یې هم شوه برسیره ژوبله
چې په تودو وینو یې
د خپل معشوق د نامه توري سره شول
په وینو سره توري یې
په مینه، مینه ښکل کړل
زما په رگ، رگ کې
د خواږه درد څرېکې خورې وړې شوې
خورې وړې خانگې مې
لکه د اور لمبې شوې
سیل د مارغانو رانه والوتو
ښایي په دې پتو لمبو باندي یې پښې وړیتې شوې
هغه مین زلمی زما د وجود
دوې ماتې غبرگې خانگې کورته یو وړې
بیا به مې ان له شفقي ما ښامه
تر سپیده داغ پورې نغمې اوریدې
د سریندې له نري تاره، تاره
د مست رباب له مستانه شاتاره
څه په خدا به مې په غېږ وریده
د شنه آسمان د سپینو ستورو له رڼو سترگو نه
د پلوشو د اوبنکو داره، داره
زما تر زړه به یې کره نېغه تېره

د وړانگو سپينه لاره
پاس د بنايست پرنبتو
راته نيولې وه رنه هنداره
شينکي اسمان به مې د ځان سکه تصوير گڼلو
او رانه ستوري مې د خپلو څانگو
سپيني مرغۍ بللې
داسې زما د ژوندون
پېغلې شپې تېرېدې
لکه د پېغلو تکې سپيني ليچې
د شنو بخملو له لستونو راوتې تيريدې
داسې يو څو شپې وې د قدر شپې وې
چې ويښ به ناست وم، تر سهاره پورې
چې ټوله شپه به مې څارلې د مينو لارې
زما به پاڼه، پاڼه غور غور وه
د هغې مستې سريندې نغمو ته
چې په ليندۍ کې يې يو څو تاره د څڼو هم وو
له کاره ويستی ومه شرنگ د رباب
چې په سينه يې د درخو د لاس خوندي زنگيدل
پرون چې بيا لکه د ناوې زلمی
دنجونو منځ کې ناست وم
ناخاپه کړيکې شوې، د وای مورې نارې خورې شوې
په ځان خبر هم نه وم، څانگې مې ارې، ارې شوې
بنگري ذرې، ذرې شول
منگي کودي، کودي شول
څڼې لمبه، لمبه شوې
شالونه باد يووړل
پاس مې آسمان ته کتل
زما پر خوا و په غرمبارا روان

لکه یو ستوری له مداره وتی
لکه یو غشی له پرهاره وتی
د اور ابلیس د ملایکو له کتاره وتی
پر جو ماتونو پر حجرو پر گودرونو پریوت
پر سرد مستو چنارونو پریوت

***

زه د گودر په غاړه نه یم ولاړ
ما سل زلمی، سل جنیکی په غیر کې تینگ نیولی
زه د کنډو پر سر په لویه هدیره کې بنخ یم
زما په هر تابوت کې
یو گودر وینې بنخې
یو گودر او بنکې بنخې
زما د هر تابوت پر هره تخته
د عاشقانو معشوقو نومونه
د گور چنچو خوړلي
زما له خانگې جوړه شوې، سرینده ده ماته
په تش گوگل کې یې د غم توره پیشو ده ناسته
خوله یې په وینو سره ده
د ژوند له بنکلیو ماشومانو یې خوبونه وړي
د کبست د پېغلو پر سینو نه شته د ږدونو خونډي
زموږ د کلي د بامونو د سر
روږدې کوترې وږې
زما د خانگې له رباب نه د شکیدلي خونډي
وچې مری تیروي

***

زه د برکلي د گودر د غاړې
یو شین چناروم، چنار
زه د گودر په طبع بڼه پوهېږم

گودر شاعر غواړي چنار غواړي
 گودرد سلو منگو
 رنگين كتار غواړي
 گودرد غرونو، د ځنگلونو د پېغلو تپو چپنو
 کاروان مهار غواړي
 چنار، د کاروان د ژوند، د کاروان د ټولني د بدمرغه ژوند او دده دلا نه ملت شويو
 خلکو د اورني ژوند خبرې دي. په دغه شعر کې دغه لاندې خبرې:
 له شينکي خوب نه د پېغلو په خندا وينبیدم
 له ساړه باد سره به اخوا دې خوا
 لکه د تال زنگېدم
 او د گودر او بو به
 راته چمبه وهله
 لکه ملاله پښتنه پېغله د ورونو په ورا
 په شنه گېډي گېډي کيس کې گېډم گېډم
 اويا:
 کله ناکله مې په غلي ما بنام
 له سپينو خولو نه د تودو مچکو خرپ اورېده
 لکه غوړونه به مې
 د څانگو، څانگو په لاسونو کې نيولې پانې
 ما به د دوو مينو
 د بنو گانو هر يورپ اورېده
 بيا به مې باد ته بنورول لاسونه:
 غلي شه خدای ته گوره شور مه کوه!
 خدای زده چې ولې به د باد غمازگر
 راسره رخه کېده
 د دوو مينو ننداره يې په ما نه لورېده
 لکه چې مست بنامار زنگېږي د چندن پر څانگو
 او يا خو:

سهار به لموراو خوت
 نجونو به بيا په سلامونو باندي و نما نعلم
 لمر به چې خو نيزې له غره راجگ شو
 د گودر غاړې نه به و كوچېده
 د مستو نجونو د منگيو كاروان
 مهار د وړانگو يې په لاس كې و د لمر د خاروان
 لمر به د وړانگو په تودولا سونو غوټه كړلې
 زما د غبرگو ماتو خانگو له رگونو سره
 خړپ د مچكو او سندرې د جوړې بلبلو
 لكه ماشوم به له خدا نه شين شوم و به مې وې.

هغه څه دي چې نه يوازې شاعر په هغه تاريخ هنري كوي بلکې هغه په هغو كې خپل
 شعري قوت هم ازمايي او هم يې نورو ته نښي.
 كه دا و منو چې شعر د تفكر، هغه تخيلي بڼه ده چې د عاطفي تورو په جامه كې د خپل
 اغيزه هڅه كوي.
 كه دا منو چې شعر د ژبې تر ټولو نه، غوره شوې، اميل شوې، عاطفي شوې، او په
 وزن گانل شوې بڼه ده.
 كه دا و منو چې شعر د يوې پېښې د تصور او وروسته د تصوير انځوريزه، انځور
 دى، نو د دغو خبرو له مخې كولي شو د كاروان دا خبره تکرار كړو چې ويلى دي:

تور د يوان مې سلامي كړل، د بنكلاوو بڼا پيرونه
 غزلتوري د كاروان دي، كه غمي د سليمان دي؟
 د دې خبرو نه زموږ موخه دا وه چې كاروان نه يوازې د چنار له خولې نه د خپلې خداى
 وركړې شعري ژبې اسماني نښې څرگندې كړي بلکې له دې لارې يې، خپله ژبني-
 پانگه، هغې سره مينه، د دې ژبې د سوچه كارونې، پردو خيالونو، افكارو او كلماتو ته نه
 اړتيا، د ژبې د سندرې زوالې توان او خپل فطري بنكلاييز قدرت هم پر نورو پېرزو كړى دى.

که شاعر خپله ښکلاييز ذوق ونه لري، که شاعر د خپل ملت د ښکلاييز ذوق نه بي خبره وي، که شاعر د ښکلاييز ذوق ښايي پري. ځان پسې خپه نه شي کړای، هغه به هېڅکله د کاروان په شان چنار په خبر وراو ستلي نه شي، هغه د چنار مينه په ځان کې رازرغونوي:
د اوبو په خپريو څوک به ورته گورم
راشين شوی مې په شعر کې چنار دی

که دې برخه کې خبره لږه اوږده کړو، کولاي شو ووايو:

د کاروان د شعر يو بری دادی چې د هغه ژبه لالړل شوې نه ده. هغه لا د خپلې مور، خپل پلار او خپلې کورنۍ په ژبه خبرې کوي او شعر ليکي او ددې زياترو چارو وياند چنار دی. کاروان دی. اوس خو پوه شوي چې يارانو چنار څه معنی؟

بلبلان مې اوس په سر کې ځالي نه کړي
اور مې واخيستو د برکلي چنار يم

خو د تعجب وړ خبره خو داده چې کاروان دغه چنار په ټوله شاعري او ژوند کې په يو چا بدلولی شي، پوهېږي، هغه څوک ده، نه تصور يې هم نه شي کولاي، اوس به خپله درته ووايي:

پردنگو دنگو نجونو دی کاروانه پام په کار
بس بس مړه له لمنځې له چناره واخله لاس

د تورو تکرار

درياب کې د سندرو به خپې خپې شي
ټپې ټپې ټپې په يکه زار زما دکلي

کاروان په خپل شعر کې د تورو، کلمو او ترکيبونو له نڅا او تکرار نه، د خپلو زياترو غزلو، قصيدو او ان د ازادو شعرونو، موسيقي او له هغه لارې وزن جوړوي

تاته به دعا دعا دعا بنکاري
پتې په دعا کې ستغې سپورې دي
دغه تکرار او له تکرار سره سره په ماهرته د تورو رنگینول، هغه بنکلاوي دي چې د
کاروان د شعر سندريزي ځانگړتياوې پرې ولاړې دي. دغه سندريزه ځانگړتيا دده او د ځينو
نورو شاعرانو ترمنځ د جلاوالي خو بنکلاييزه کړننه راباسي. دلته د ش د توري او وروسته
بيا د چ تکرار ولولئ:

شپه شوه، شنو لمبو اغوستی، د شیشو نازک لباس دی
شپه پام کوه رانه وړې، بيا ډبرې ميکدي ته

د شپه پام کوه رانه وړې، بيا ډبرې ميکدي ته
د شپه پام کوه رانه وړې، بيا ډبرې ميکدي ته

غچ غچ په کې، چوپ چوپ دی، د کوچنيو چوپ چوپکو
راځي چې غچ يې واخلو چا وژلي چارونه

همداسې ترپايه

غم دې غل دی، پسي غلی غلی راغی
پروت په زړه کې مې، غمی ستاد پيزوان دی

چې شومه دم شي، شپه پخه شي او ويده شي خلک
کاروان دې اوري، کنه دا يې د سندرو وخت دی

هغه لشي لشي باهه د اشنا نه شته نه شته
د مرگي ژرندي و مړې، ډېر دې غمرنگ خوړلي

ناست يـم په خلوت کې يو ملنگ د زمانې يم
غلی غلی له غوغا سره غږېږم

نه پوهېږم چې کاروان په خپله وينا کې د تورو تکرار لاسي کوي او که د الهام په بڼه په
ده کې راخوټېږي، خو هر څنگه چې ده، هغه دا خو چارې تر سره کوي:

-دده شعر لاسې سندرېز کوي.

-دده شعر لاسې بنکلی کوي.

-دده موخې ته د ټينگار بڼه ورکوي او لاسې پخه بریښي

غچ، غچ په کې چوپ، چوپ دی د کوچنیو چوون چوونکو
راځی چې غچ یې واخلو. چا وژلی چارونه

رنگ او د کاروان شعر

رود، دې د رنگونو کړم، رنگینه یې

رود نه يم د زړه د وینو داره يم

رنگ، د طبیعت د نورو اغیزمنو هستیو تر څنگ، د تل لپاره یوه دپام وړ او اغیزمنه
پدیده پاتې شوې ده.

دغه پدیده د طبیعت له زړه نه راپیدا شوې ده، په هغه کې یې وده کړې ده، په هرچا او
هرڅه یې په خپل ډول اغیزلاره او لري یې.

انسانی لیدنه او انسانی طبیعت د نورو زیاترو پدیدو په پرتله له رنگ او دهغه له
بېلابېلو ډولونو اغیزمن بریښي.

دا اغیز کېدای شي، روحي، رواني، فزیکي او ټولنیزه بڼه ولري. رنگ په انسانانو او
په ټولې توګه په انساني ټولنه کې د بنکلا، د خوښیو، ناخوښیو، د هوسونو، د څرګند و نو،
د ویر، د کرکې، د سینګار او مینې له غورو نه پر غورو او یا بدو شیبو خپل اغیز په مخامخ
او غیر مخامخ توګه پرېږدي.

لطیف بهاند

که خه هم رنگ د احساس او درک نه وروسته دپوهېدو پړاو ته رسېږي، خو دهغه اغيز خورا چټک او زياتره تلپاتې وي.

په ورځني ژوند کې، له ډاره يې درنگ الوتل، له قهره شنه کېدل، له شرمه سره کېدل، له درده ژېړېدل، له رنځه تورېدل او نورې بېلگې د ټولنيو هڼې له مخې هغه خه دي چې په هغو کې رنگ د يو چا يا کومې پېښې د کچې او اغيز اندازه لگوي.

همدا راز د وير او غم په وخت کې د تورو جامو اغوستل، د پېغلو سور ټکری، د روحانيت سپينې جامې او نور بېلگې د پام او يادونې وړ دي.

له لرغونو زمانو راهيسې، د ټولنو په سياسي ژوند کې، د هر هېواد، هرې سياسي ډلې، قامونو او يا مذهبي ډلو ځان ته د پېژندنې او نښې رنگ لرلی دی. د ساري په توگه په وروستيو زمانو کې د نړۍ چپي ډلو سور رنگ، اسلامي ډلو شين رنگ او هم ځينو ډلو سپين، تور يا ژېړ رنگ د خپلې نښې لپاره کارولي دي.

په ننني ټولنه کې، د رواني ناروغيو او رواني ناروغانو د تداوي لپاره د رنگ کارونه، خورا لوی هنر او ماهرته بلل کېږي.

په اوسني ژوند کې د دود، مود او ديزاين خبره او په هغو کې د رنگ کارونه، په تېره بيا د کال په بېلابېلو موسمو کې د کاليو د رنگ ټاکنې د يوې خورا وړ اړتيا او پوهې بڼه پيدا کړې ده.

په پښتني ټولنو او ټولنيز ژوند کې، د ژوند د اړيکو د لېوالي، يا ښاري دود دستور نه د لري والي له امله، د رنگ د ډولونو کارونه او هغه ته پام خورا لږ دي.

په دې ټولنو کې زياتره هماغه طبيعت ته نېردي، شين، سور، تور، سپين او ژېړ رنگونه زيات يادېږي او په ورځني ژوند کې يې يادونه کېږي.

رنگ پېژندونکي زياتره وخت رنگ په درې ډوله ویشي او وايي چې لومړې ډله يې: سور، اسماني او ژېړ دی. ددوی د وينا له مخې نور رنگونه د همدې لومړي ډلې له يو ځاي کېدو نه رامنځ ته کېږي او نور رنگونه بيا د لومړي او دوهمې ډلې له يو ځاي کېدو نه جوړېدو کې رنگونه دي.

خو دلته خبره د رنگونو په فلسفه او د هغو دودې په تگلوري نه ده، دلته يوازې دکاروان له خوا په خپل شعر کې د رنگونو دکارونې او په خپل شعر کې دهغه په لفظي مهارت او معنوی ارزښتونو کې ده.

کاروان په خپلو شعرونو کې د هر ډول رنگونو یادونه کوي، دهغو له ارزښت نه د خپلو شعري تصویرونو په جوړولو کې کوډگره گټه اخلي، خو دده د شاعری تر لوستلو به د هر لوستونکي دې ته پام شی چې دده په شعر کې شین رنگ، ځانگړی ځای او یوه ځانگړې کارونه لري.

شین رنگ دده لپاره دهر څه نښه ده، کله د بري، کله دنوغي، کله دعقیدې او کله هم د شین سترگي دښمن:

دخدای شین کتاب، شین قران، شین زړه، شین اسمان، شین سهار، شین سمندر، شین ستوری، شین بگرام، شین لستونې، شین نښتر، شین سترگی هوا باز، شین ځنگل، شین درياب، شین جام، شین طوطي، شین زرغون طوطي، شین گل، شین دستمال، شین همزولې، د شعر شین کتاب، د غزلې شین توری، د شعرونو شین همزولې، شین لباس، شین شال، شین لباس، شین د بودی ټال، شین بام، شین چنډن، شین بنفشې، شینې ټکې، شینې درې، شنه بنامار، شینې اوبه، شینې درې، شینې جامې، شینې ځیرې وزغني، شینې ونې، شینې سترگې، شینې لښتې، شینې بڼکې، تر شعر نه شینې بورې ونې، شینې بڼکې، شینې لمبې:

سړې او شینې لمبې پر توري شپې کره بلې
شنه پیاله په سرو منگلو کې مشال کره

، شینې غونډې، شینې ویالې، شنه خوبونه، شنه غرونه، شنه لستونې، شنه دعا، شنه ژبه، شنه پرښته، تکه شنه خدا، شنه غېږ، شنه بنگرې، شنه وینه، د زړه شنه کوتره، شنه پرښه، تکه شنه خدا، شنه غنم، شنه لښته، په شنه چین کې ناست پیر، شنه لاره، شنه ونه، د شنو میو بښینه، شین خوب، شین بخمل او نورو شنو څیزونو، حالتونو او تصویرونو یادونه.

ما چې په دې اړه هر څه فکر وکړ او دده دښکلو شعرونو په نیلي مې هرې خواته ودانگل ومې نه شو کړای ځانته ددغو ترکیبونو او خیالاتو موخه څرگنده کړم، نو ځکه مې له خپل د خوښې شاعر پیر محمد کاروان سره د زړه خواله وکړه، خو بیا هم قانع نه شوم، بیا مې دا پوښتنه په لیکنه بڼه ده ته وسپارله چې تر څو میاشتو وروسته یې راته ولیکل، کاروان لیکي:

د استاد بهاند د یوې پوښتنې په ځواب کې:
بناغلي استاذ بهاند صاحب رانه پوښتلي چې له کومو رنگونو سره مې ډېر زړه تړلی
دی؟

ډېره سخته پوښتنه ده. په سر کې به دا عامه مفکوره او نظریه وړاندې کړم چې وايي:
"هر رنگ ښکلی دی خو چې په خپل مناسب ځای کې وکارول شي "غني بابا یو وخت
ويلي وو:

-((له لک هازره کتابه

ما دا یو ټکی زده کړی

چې دا تورهم ښایسته شي

چې دیار په زنه خال شي))

ویل کېږي چې کله محمد (ص) معراج ته وخوت، نو په آسمان کې د جنت حورو
پوښتنه ترې وکړه چې پیغمبره مور ته دې له دنیا نه کومه تحفه راوړې ده؟ وایي پیغمبر
(ص) موسک شو او ورته وې ويل:

-ستاسو د ټنډو او زړو د خالونو له پاره مې د بلال تور رنگ راوړی دی.))

انسان چې دنیا ته سترگې غړوي، له رنگ سره آشنا یی پیدا کوي. د رنگونو ترڅنګ
بې، خوند لمس او احساس هم همدغسې در واخله. وایي اوبه بې رنگه دي او خوند نه
لري. خو که مور پر خپلو حافظو او حواسو زور راوړد اوبو خوند او رنگ هم پیدا کولی
شو. حمزه بابا وایي:

-دا بې کاري گوندي څه کار نه دی.

زه به دلته د حمزه بابا په تقلید ووايم:

دا بې رنگي گوندي څه رنگ نه دی؟

دا بې خوندي گوندي څه خوند نه دی؟

استاد بهاند!

زه چې په ماشتوب په کوم کور کې اوسیدم، زمور ډهغې کور مخې ته د اوبو شنه
ویاله بهیده. زه فکر کوم چې اول ځل به د همدې یکې شني ویالې د رڼو اوبو رنگ زیات زما
په زړه کې ځکه ناست وي چې اوبه بې ډېر تيزې او خطرناکې نه وې. ما به ډېر وخت په همدې
اوبو کې لاسونه او پښې وهل، په کې لمبېدم به او کت کت به په کې خنډیدم. د اوبو همدا

لطيف بهاند

شنه و ياله زما دپاره دلوبو گوډۍ وه. زما د ماشتوب ملگرې وه او ورسره لوبېدم به. داسې انگېرم چې د رڼو اوبو همدې شنې ويالې ماته دا احساس راکړې وي چې گوندې زه هم يو څوک يم. يعنې د يو کار کولو توان لرم، په اوبو کې لامبم او وړې مې نه. اوبه په وړو لاسونو وهم خونه مې لاسونه خوږوي او نه څه راته وايي. نو د نورو رنگونو تر څنگ مې د اوبو دا بې رنگه او مهربانه رنگ هم په زړه کې ناست دی.

کله چې لږ غټکې شوم په جومات کې مې سپپاره ويله. د جومات تر څنگ بياهم د هماغه غځېدلې ويالې پر غاړه د گلابو څو بوټي وو. کله به چې گلاب گل شول، سره گلونه به يې وکړل، نو وږمې به يې جومات ته راتلې او دا وږمې به د سپپارې له الف او بې سره راته گډيدې او په ذهن کې مې کېناستې. ماشتوب ؤ، کله کله به مې په غلا له همدې گلابونو يونيم گل هم راشکاوه. يونيم اغزي به مې هم وړې گوټې خوږ کړې. دې گلابونو ته به مور په کليواله لهجه د تورې مرغۍ گل وايه. د تورې مرغۍ له گل سره تورې شپې رايادې شوي.

د روژو په مياشتو کې به مې پلار تر پيشلمي وروسته جومات ته تلو. زه به هم ورسره تلم. له ستورو ډک شينکې آسمان راباندې ډېر خوږ لگېدو. ما به چې ستورو ته کتل، نو داسې به مې انگېرل چې دا هر يو ستوری ماته څه وايي، خو زه ماشوم يم او په ژبه يې نه پوهېږم.

زموږ کلي دغرونو په لمن کې و او خړ خاورين کورونه مو وو. دا خړرنگ مې هم بدې نه راته، لارته گران و. ځکه دهمدې خړو کورونو د ديوالونو دننه د مور په نوم د ځمکې دسر پرېنښته وه. د پلار او خويندو په نوم د مينې موجودات وو. د کور په برينده کې د توتکيو ځاله وه. تورې توتکۍ راباندې گرانې وې. له دوی سره مې يو ډول زړه تړلی و. مور راته ويل چې دا به ولې هم نه، د دوی ويشتل گناه لري، دا فقيرې مرغۍ دي.

کله چې د ژمي وروستۍ شپې به شوې، نو يو سهار به ناڅاپه زموږ انگېر ته دا تورې توتکۍ راغلې. غچ غچ به يې وکړ.

په آواز کې يې يو عجيب خوند و. اخ چې اوس يې هم يادوم يو ډول ورک او هېر سرور احساسوم. د هغوی د بچو تکې ژبې تنکۍ مېنسوکې مې اوس هم په زړه کې خوږې خوږې مېنسوکې وهي. او په زړه کې ورکې سندرې راپيدا کوي. هر کال به چې زموږ د کور انگېر ته توتکۍ راتلې، نو مور به مې ورته ويل:

-توتکۍ سترې مه شی. زه به په زړه کې خوشاله شوم. ما به ويل چې زما مور د توتکيو په ژبه هم پوهېږي. پلار به مې د شاتو مچۍ ساتلې. په ځنگلونو کې به پسې گرځېده. کله کله

به يې زه هم له ځان سره گرځولم. د ځنگلونو له يو ډول شنه له غباره ډکه فضا مې خوښېده. رنگ رنگ گلونه او وحشي وحشي بوټي دا ټول راته ښکلي وو. د شاتو د مچپو ملکه، اخ چې څومره ښکلې زرین رنگ لري. چې په گوتو کې يې ونيسې، داسې پسته مسته ده چې د پوستوالي احساس دې آن زړه ته لاره کوي.

زموږ د کور مچپو به له شا وخوا غرونو رنگا رنگ گلونه په خپلو وزرونو کې راوړل. دا رنگونه به ټول په ماخواره لگېدل. پلار به مې چې په شاتو پسې د شاتو د صندوق ((تمبکې)) تخته خلاصه کړه، نو کتار کتار د شاتو تختې به په کې وې. د شاتو پر ځينو تختو به تورې مچې ناستې وې. له شاتو به خوږ بوی لټېده. د رنگ او بوی دا منظره هم راته ښکلې ښکارېده. پلار به مې ماته د شاتو شخوند په خوله کې راکاوه. پلار مې راته د خوږوالي او مهربانۍ سمبول ښکارېده. زموږ د کلي چاپېره د شنو غنمو، وربشو او جوارو کروندې وې. هر يوه موسم به يې بيل خوند او رنگ درلود. دا ښکلا به هغه وخت يو په دوه شوه چې لمر به په غرونو او درو ولگېده.

زموږ په کلي کې باغونه خو يا نه شته، که وي هم بس يو نيم دی. دا ځکه چې خلک ډېر دي او ځمکې لږې. خلک د میوو او گلونو پر ځای غلې دانې ته ډېر اړ دي. هغه گل چې تر نورو غرنیو گلونو يو څه ډیر دی، د غوجره گل ورته وايي. د غوجره د گل رنگ تک ژېړ دی. يو مخصوص بوی لري. کله چې گل له بوټي راوشکول شي، بيا يې بوی هم مړ شي. دغه د غوجره تک ژېړ گل مې، تر نورو غرنیو او صحرايي گلونو ډېر خوښېده. د غوجره بوټي زموږ د کلي په دښته کې داسې لښکر لښکر ولاړ وي. له يو متر نيولي، تر دوو درې متر ځواني (قد) لري. د غرونو په لمنو کې هم ډېر دي، په پسرلي کې ددې ژېړو گلونو څپې يوه عجيبه ښکلا راولي. د غوجره د گلونو په وجه دې ژېړي رنگ هم زما په زړه کې ځای نيولی دی.

د غوجره د گلونو په موسم کې ديوې مور يو زوی چا وژلی و، نو کله به چې د غوجره د گلونو بل موسم راته، بوري مور ته به خپل شهيد زوی وريادیده. دغه لنډی له هماغه وخته پاتې ده:

د غوجره په گل يې مړ کړې
چې غوجره په وطن گل شي وژارمه
د غوجره د گل په باب څه نورې لنډۍ هم شته، وايي:
خدای به دې بيا راته موتا ز کړي

د غوجره تر گل نه ژېره خوله لرمه

په تورو غرو کې دې بسندي کړم
نور مې را پرېږده غوجره گل شوي دینه

استاد گله !

زما د خوښې د رنگونو کیسه اوږده ده. کله راته یو رنگ د بنکلا پر څوکی کېني کله
بل هغه د پښتو لنډی ده:

مخ دې په سپین کې سرخي وايي
لکه خاسه چې پر گلاب و غورويڼه

یا زما شعر دی:

زموږ د کلي هغه دننگه جینی
هغه په سپین کې غنم رنگه جینی

لنډه دا چې دا ټول رنگونه د خدای د کایناتو د بنکلا څرگندوی دي. مختلف رنگونه
په مختلفو حالاتو کې ځانونه ښيي، ځینې حالتونه رنگونو ته بنکلا ورکوي.

لنډه دا چې په دې ټولو رنگونو کې مې د مینې رنگ خوښ دی. مینه چې له هر یوه
رنگ سره لاس یو کړی، بس هماغه رنگ د رنگونو پاچا ښکاري. که په مینه چا یوه شنه پاڼه
هم راکړې د گلابو او نرگسو تر سلامتي باغچې په کې ډېره بنکلا پټه ده. مینه که د او بو په
بې رنگی کې ده، که په تکو سپینو او ښکو کې او یا په رنجو لرو او ښکو کې، بس مینه چې د
هر رنگ تر شا ولاړه ده، هغه رنگ نو داسې رنگ دی چې په زړه، ذهن او اروا خوږ
لگېږي. هغه زموږ د خلکو شعر ته ورته متل دی چې وايي:

خوب چې درشي، بالسبت نه غواړي
زړه چې مین شي، بنايست نه غواړي.

که څوک په سرو جامو کې بڼه بنسټکاریدلې، په سره رنگ یې مین کړی يم، که څوک په سپینو، تورو، شنو، ژيرو او نورو رنگونو کې بڼه بنسټکاریدلې، له همغهو رنگونو سره مې مینه پیدا شوې ده. دا رنگونه یوازې په څوک او چا پورې محدود نه دي، تر موسمونو، مکانونو او وختونو پورې هم ورغځېدلې دي.

که څه هم زما سر په دې خبره خلاص نه شو چې ولې د کاروان شین رنگ خوبښېږي، یا ولې هغه ډېر کاروي، خو په دې پوه شوم چې دی که وغواړي د هر رنگ له رنگه دخپل شعر د رنگینۍ لپاره کار اخستي شی:

ستا له رنگ مې ډکه لپه واخيسته
خیال مې د رنگونو ژرندگري دی

تاریخ په یوه جمله کې:

دلته خو د سپینو جامې توري دي
مه راحه دې چم ته قيصې نورې دي

که د پښتو دنوي او ننني دنوښت او نوي کېدو لپاره آن دیوه تن نوم هم واخستل شي، هغه به هرو مرو د کاروان نوم وي. یا کولای شو ووايو چې هغه د پښتو شعر د نوي پیل پیل دی. دهغه نوم د شعر هر لېوال ته بڼه شاعر او بڼه شعر وریادوي. که څه هم کاروان دخپلې روحي پیاوړتیا او ذهني پوځوالي په پړاو کې لاس په لاس له هغو ستمونو او وحشتونو ځان ژغوري چې دده پر هېواد یې د پردې پوځونو یرغل او دخپل هېواد دعقایدو او تش په نوم مقاومت ولجه کونکو راولي. دده دغه ټولې هلې ځلې او خیالونه، پرده او دده پر ولس باندي دغه ټولې راغلې بدې دده د شعر په کربنو کې پاتې کېږي او دده د ملت په تاریخ بدلېږي.

نو له دې کبله ویلی شو چې د کاروان شعر هم احساس دی او تفکر، دهغه شعر هم تصویر دی او تصور او په پای کې دهغه شعر هم شعر دی او تاریخ:

هغه د شني غونډۍ نښتر دې په یاد؟

چې یې ټټر کې توغندی بنځ و

هغه چې سپین ټټر یې لوټ لوټ و

چې یې پرو کې سور خوندي بنځ و

زه د وطن د مهاجرو کاروان
هم له ملا هم له الحاد راغلم

اوس مور په زړونو کې سجدې کوو، لمونځونه کوو
جوممات مو ویشتی الوتکو او محراب نه لرې

د کاروان شعر سره له خپل ټول نازک خیالی نه، پخپلو تورو او کلمو او ترکیبونو کې
، دخپل مهال، دخپلو همژبو د تېر مهال، نه یوازې خپل، دخپل ملت، د طبیعت او تاریخ جبر
په لنډه هنري بڼه رانغاړي. کله خو دی هڅه کوي د خپل ملت د بدمرغیو گونگه او جرړه
غوټه، نه د تاریخي دیالتیک، نه دنوي ټولنیو هني، نه د فزیک د بهیر د قوانینو په رڼا بلکې
د دعاگانو، لمونځونو او د لوی خدای د لوی دربار په لویو مرستو پرانیزی.
کله ناکله خو بیا دا کار د خیال او عاطفې په ملگرتیا، د ښکلو تصویري اندازونو او
پښتني دود و دستور په مرسته او اړول غواړي.

دده دغه جرړه غوټه، دده دغه راز، دده دغه نه رارسېدونکي خپلواکي، دده په خپل کور
، دهغه په دېرو حجرو او دخلکو په ژوند کې د جگړې او نفاق د اور جرړه غوټه ده.
دده لپاره ددې غوټې یا معما اواري، دومره لرې ده، لکه زمور په کیسو کې د قاف
غرونه او دهغو ښاپېرو ته رسېدل.

دی دا ټولې خبرې د تقدیر په غاړه ورتېږي، کله یې د کوډگرو کار گڼي، هغه کوډې
چې لا د خوشال بابا لاس او پښې پرې تړلي و او پارو گانې ورته نه شول موندلي او لرې لرې
یې په پېښور یا هندوستان کې ورته لټول.

د کاروان په شعر کې غزل، چې د ښکلاوو غرونو او د عاطفې درمندونو ته ورته دی، د
خپل هېواد د تاریخ زیاتره بهیر داسې انځوروي چې کله کله د تاریخ نه په کې زیات
رښتیاوې موندلی شو.

دده غزل، دده د زمانې د هیرو شویو حماسو ویارنو، پېغورونو او تراژیدو هینداره
ده.

دهغه غزل، د پخواني غزل په بڼه کې د نوې ساه، داسې بڼه ده چې هم مینه ناک او هم
غم لرې شپې تغزلي کوي.

که څه هم دده په غزل کې ځینې داسې بنکلايزې نښې، انځورونه او خیالونه سر راپورته کوي چې کېدای شي هغه د غزل په اړه د منل شویو پخوانو، بنسټونو په وړاندې ناسم وبریښي، خو د کاروان سندرمار یې د بنکلاپه بڼې کې داسې رنگوي چې هر اوریدونکي دهغه په اوریدلو سره حیرانه وي.

شپه ده لمر په ولجه راوړه، چې زموږ د سحر تاج شي
د صابر په لاس به وږی، ورک احمد ته د سرتاج شي

ټولنيزه برخه

د کاروان په شعر کې تصویرونه، نه یوازې په سرو لښکرو د شازلمو د مېرني بریدونو انځورونه باسي بلکې د هغو بدمرغيو، دهغو نادودو، دهغو تالانونو، د هغو شوکماريو، دهغو وژنو او بې حرمتيو پېټې هم وړي چې تنظيمي جهادونو، تر جهاده وروسته د غنايمو د خپلولو په جگړو کې د خلکو د سرد وهلو او دهغو د مال او ناموس د تالان په موده کې په دې جگړه ځپلي ملت ورو زغمل.

کاروان د څو انقلابونو همزولي دی، هغه د انقلاب په اور کې د سوځېدلو کلیو له کنډوالو نه داسې تصویرونه را جوړوي چې کله ناکله په یو تصویر یا بیت کې د ټول هغه وحشت او یو پړاو ټول تاریخ داسې بیانوي، چې پر یوه نسل تېر شوي وي.

که د انقلابونو ستاینو او لاسي تصویرونو، د سلیمان لایق، اسحق ننگیال او کاوون توفاني په ذهن کې کله کله ولکه دروله، خو د کاروان پښتني روح هغه څه ونه شو زغملي چې دده د ملت روان هغه ته نه ویلي و.

کله چې جهاد ځان شرارت ته ورساوه، کله چې دغه شرارت د ملت هستی ته اور ورته کړ، دا نو هغه وخت و چې د سلیمان لایق په وینا: روس او جهاد سره یوځای شول، داسې چې ارموني یې وزېږاوه، دغه ارموني د ابرو، وړانې، کنډوالو، شوکو، انساني، د ملت او د یو ملت د هستی د بربادې درمندونه بادوی او د ځان په گټه بڼه حاصل ترې اخلي.

کاروان وايي:

مات کودري بي له تاندو وینو ډک دي
د شهیدو پېغلو څه رنگین گودردی
سپین لباس د پرنبتو ابلیس اغوستی
جاهلان وایي وارث د پیغمبردی
پوروړي بي دژوند دسکو ډېر دي
زموږ کلي ته راغلی سوداگردی
ماهوگان بي خرخوي په نهنگانو
د بي نوحه بېړۍ څه سپره لنگردی
د حسین او ذوالجناح وینې مباح دي
دلته هلته دا بیان د هر شمردی
هر اغزی رانه د وینو قلنگ غواړي
د تنهاکو په پڼو کې مې سفر دی
بې جرسه قافلې ته مو جرس کړ
مات مې زړه کې د ظالم دغشی سردی
گرځوم بي در په در چپرته بي کېږدم
د ژوندون د مړي پېټی مې په سردی
د ژوندون په هدیره کې بي ایسار کړم
یو اشنا راته نکیردی بل منکړدی
هر دجال دي د مهدی کالي اغوستي
په وطن راغلی بي نېټې محشردی
پر گلونو باروتي خپسې ناستي
د وړمو په لمبو لولپه ځیگردی
یتیم ژوند ایسار د غشو په سیلی کې
تاو له ځانه بي د زخم سور څادر دی

کاروان په دغو بیتونو او دغو شعرونو کې، هغه په ده نه هېرېدونکو تصویرونو کې د
چاله خولې او یا کوم روایت نه، هغه په تصویرونو کې خپل د سترگو لیدلي حال او دهغه
زغم انځوروي.

د کاروان ستروالي په دې کې دي چې دی، دهغو نادودو او پېښو په وړاندې مات نه شو، چې هر څه یې مات کړل.

دی ان ددغو اوږدو او پای ته نه رسېدونکو ویرونو په وړاندې نه ستړی شو، نه نا هیلی، که څه هم په هغه کې په هغه کې ددغې ستومانۍ یو نیمې نښې لیدل کېږي، خو ناهیلیتوب په ده لاسبری نه شوه.

هغه نه یوازې د کلمو روان ته ورننوزي، بلکې د هرې کلمې د زړه هینداره داسې د لوستونکو مخې ته ږدي چې هغه هم کاروان په کې ویني، هم ځان، هم د دواړو ارمان او غوښتنه.

کاروان خپل شعر ته د خپلو خلکو د زړه نه راپورته شوې چغې ورسپارلې دي. هغه چغې چې په کلو او بانډو کې، د خوښۍ، د غم، د ناتار، د غضبونو د سیلاونو او ویر په وخت او شېبو کې پورته شوی دی.

هغه چغې چې خلک وینوي، هغه خلک چې خلک خوځوي، هغه خلک چې خلک درېدو، پاڅېدو، د ښکلاوو نه دلذتونو او نښکلاوو نه د کرکې نښې رالمسوي. نوي پېر

ژان فرانسو الیوتارو، لومړني څوک و چې د نوي پېر خبرې یې وکړې. دهغه د شعر په مست او په یاغی سیند کې دي، چې د پښتو نوی شعر، په لسگونې نوي نوي څپې وهي.

دهغه په شعر کې د مینې عطر داسې خورېږي چې په اورېدو سره یې هر مینه ناک له حاله وزی.

دځینو شاعرانو په شعر کې تصویرونه ښکلي دي، خو هر ښکلی تصویر هر چېرې په کار نه وي، خو دي خپل تصویرونو داسې سره امیل کوی چې هم ښکلي، هم په ځای او اړتیا من دي.

کاروان په هغو شاعرانو کې شمېرلی شو، چې د پښتو د شعر بهیر سره نه یوازې آشنا دي، هغه سره پېژندگلو لري، هغه لوستی دي، بلکې په هغه ښه پوهېږي هم. هغه شعر له خبرو سره گډ کړی دی، هغه له خبرو نه شعر جوړ کړی دی.

کاروان غواړي، هغه غوښتلي دي، د شعر له لارې، د شعر په ژبه هر چا او هر څه سره و غږېږي او د زړه خواله وکړي. هغه غواړي د خپل شعر په ژبه له خپلو همژبو، خپلو

خلکو، خپل کور، کلي، وطن، ځمکې، اسمان او ان خپل خدای سره وغږېږي. هغه غږېدلی، هغه په خپل شعر کې دې ټول سره خلوت جوړ کړی دی.

د کاروان د شعر یوه ځانگړتیا خو لا داده چې هغه هر څه ته د خپل شعر په قوت او خوږو کوډو ژوند وربښي. هغه غرونو رغونو، هغه ځمکې اسمان، هغه د خپلو غرونو د نښترو ونو ته، هغه شپې ته، هغه ورځو ته، نه یوازې ژوند وربښي، هغوي ته عاطفه، احساس او ژبني توان ورلېږدوي. کاروان خو هغه سره غږېږي. که څه هم دغه کار ترده نه مخکې دده څو تنو هم ژبو شاعرانو په تېره بیا سلیمان لایق کړی دي، خو دده د نوبت هم خورا ساده، د زړه له کومې او پښتنې دي، وگورئ:

دهغه لپاره د شعر روح او روان د هغه روح او روان سره غبرگ روان دی چې دده د ساده انسان او نه راوینښدونکي کلیوال روح پرې روان دي.

د تصویر جوړول او بیا ددغه تصویر او کلمو او له هغو نه د رامنځ ته شوې عاطفې ترمنځ د اړیکو منځ ته راوړل هغه څه دي چې هر شاعر یې نشي کولای.

هغه شان چې یو ښه روان پوه د ناروغانو د زړه خبرې کوي، دغه راز کاروان د کلماتو د یوه سحرگر او راوښوونکي غوندې د کلماتو د گوگل په رازونو خبر دی. کلمې هم د هرې بلې پدیدې او وگړي په څېر، خپل ځانگړی پېچلی شخصیت لري، راز لري او ناسپړلي خبرې او پېښې.

-د ښه شاعر، ښه ځانگړتیا د هغه ژوره پوهه، پېژندنه، خبرتیا، د خیالي خیال درلودل او تورو ته د وزن د بڼلو ترڅنګ هغو ته د عاطفې وربښل دی.

که هغه د خپلو ادبیاتو د تاریخي تگلوري، په هغه تگلوري کې د نوبتونو، دهغه له بېلابېلو پېرونو او ځانگړو شاعرانو له خلاقیت نه خبر او په هغو پوه نه وی، نو هر څه چې لیکي هغه به نوي ورته بریښي، خو په دې برخه کې کاروان داسې بریښي چې خپل فرهنگي پور پرې کړي وي. هغه نه د چا خیال، نه مضمون او نه تصویرونه یو هم نه تکراروي. هغه هغه څه لیکي، چې لا تر اوسه زموږ په ژبه کې چانه دي لیکلي.

وگوري، دې بیت کې دده خیال:

یو چېرې مې لوستلي و چې په یوه شعر کې دیو چا یا د یوڅه نوم یادول، د شعر خوند څو واړه راکموي، خو کاروان په دې برخه کې داسې بریښي چې د شعر د تخلیق په برخه کې دې کار په لاس، خو ښکلی او نه هېرېدونکي پام کوي، ځکه وايي:

دهغه په شعر کې، د بېتونو خپلمنځي اړيکي او هم اهنګي داسې سره او بدل شوي دي چې هرو مرو انساني ذهن، تفکر او تخليق احساسولو ته هڅوي. داسې برېښي چې د خورا لويو شاعرانو په څېر، د ژورې جذبې او سرکشه الهام له امله، له کاروانه هم د شعر ليکلو واک، بېواکه شوی وي. دا په دې معنی چې ده ته يا د شعر ښاپېری، يا غيبي سندرمار، يا د ځنگله شر و شور او يا بل څوک شعر وايي او دي يې يوازې او يوازې انځوروي. او هم کولای شم خپله هغه خبره تکرار کړو چې مخکې چېرې راغلې وه، هغه دا چې په کاروان کې شعر راخوټېږي.

سره له دې چې د کاروان د زياتره همهالو شاعرانو نه دنوي خيال د انځورولو په وخت کې خبره يا جرېږي، يا تتېږي، خو د کاروان سندرمار ډېرې تندي او سختې خبرې په خپل نوبت او کوډگر قلم سره په غزلو بدلوي.

هغه د مضمون په ټاکنه کې هېڅکله، هېڅ ډول ستونزه نه لري. دهغه خوږې او پستې خبرې، د لويو پاروگانو په څېر چې ماران رامه وي، هر مضمون په غزليزه هار اړوی او د ښکلو غاړې ته يې رسوي.

هغه د هر مضمون لپاره، داسې ښکلي کلمات، سندرېزه ترکيبونه، نڅاگر خيالونه او اتېچې وزن غوره کوي چې په هغه کې د کومې غوتې، جروالي او نه پوهېدنې ځاي نه پاتېږي.

دهغه د شعر لومړۍ لوستنه په لوستونکي، په تېره بيا په شعر پېژندونکي لوستونکي داسې اغيز پرېږدي چې کولای شو هغه نه هېرېدونکې ونوموو.

همدا اغيز د شعر د معني د پوهېدنې لپاره ټولې لارې پرانيږي.

دهغه د زياتره شعرونو لوستل په گوگل کې دلذت زړي شيندي.

دهغه شعر تر هغه څه نه موږ ته زيات څه راکوي چې موږ يې ترې غواړو.

دهغه شعر تر هغه څه نه موږ ته زيات څه راکوي چې د کاروان په زړه کې ناست سندر

مار يې غواړي.

د کاروان د شعر ځینې نورې ځانګړتیاوې

د عربي شاعر نزار قباني (۱۹۲۳-۱۹۹۸) په وینا چې خپلې مینې ته وایي: ستا د بنګلا د انځورولو لپاره بله ژبه جوړوم. کاروان هم په شعر کې دخپل زړه خیال ته نور توري جوړوي او وایي:

ستا دیاد غزل به په شډلو تورو نه لیکم
جوړ به له نرګسو، له ګلابو نه لغات کړمه

د کاروان شعر په نوبت کې نوبت دی. زه چې څومره هغه لولم دهغه په شعر کې د ترکیبونو او جملو لنډوالي، د ژبې سادګۍ او دهغه په تورو او کلمو کې نغبتل شوی صداقت ته حیرانېږم. ما چې هر څومره دده د کتابونو پانې سره اړولي را اړولي په دې مې سر نه خلاصېده چې کاروان به د چا تراغیز لاندې دا بنګلي تصویرونه جوړوي، خو په پای کې دده ځانګړې سبک او نه تکرارېدونکې ژبې، له سرکشی سره سره ساده وینا، په خیالونو او تصویرونو ګاڼل شوي ارمانونو:

ځم چې له لفظونو نه د شاتو مچۍ جوړې کړم
چا وې ژریدلی دلته گل د پیغمبر دی

په پای کې زه په دې پوښوم چې هغه د سیالیو او د بنمینیو پرځای د بلبانو کاروانو نه خوځوی، ځان د ګلو کوډګر ګڼي او په خورا آسانی شعر لیکي:

بس د زړه په مراندو، څو ملا ماتې لغات و ترم
ګرانه! شاعري څه ده؟ اسان غوندې هنر دی

سره له هغه چې کاروان پخپله یو معتقد مذهبي سړی دی، خو دهغه د شعر یوه غوڅه او پراخه برخه د دنیایي او ځمکنیو بنګلاوو، خوښیو، غمونو، دردونو، دود دستور، ناوړینینو، تاریخ او ټولنیز ژوند په هکله دي.

هغه په خپل ټول توان سره، په خپلو شعرونو کې، د درد علتونه، د ناوړینو لاملونه، د ژوند د خوښیو او ناخوښیو سرچینې ځمکنۍ ګڼي، هغه که په کلي کې دی که په ځنګله

کې، هغه که په سمه ده که په غره کې، له اوښبانه سره دی که له شپانه سره... هغه د انساني دنیا پېښو انځورونه باسي.

د هغه د شعر د ښکلا ییزو و ځانگړتیاو په اړه که خبرې رايادې کړو، د ښاپېری نه پرته چې هغه هم هغه د ستاینوم او ژوندي موجود په څېر کاروي، ټولې ښکلاوي په څو ځایو کې له حورو غلمانو پرته، دده د کلي، د برکلي، د سیمې، د ښار او لوي هېواد ښکلاوي دي. د کاروان د شعر اتلان، که دی پخپله دی، که یې ملگري، که یې اوښان دي، که مچۍ، که یې ښاپېری دي، که حورو غلمان... هر هر څه د یوې پېښې سره تړلي دي، هغوي او دهغوي د ژوند دستونزو او خوښیو او دهغوي د چاپېریال هر څه څرگند تاریخ لري، هغه نه د جنت و عدې ورکوي، نه له دوزخ نه څوک ډاروي. هلته له څو ځایو پرته د ازل او ابد خبرې نه کوي، یعنی دا چې دنیا یې دي دي ټول څه له ځانه، له کلي، د کلي له چناره پیل کوي. -دهغه شعر د خال خال پېچلتیاو ونه پرته، سره له هغه چې دهندي ادبي لارې زیاتره نازک خیالی او لطافت په خپلو کرښو کې را مروړي، په بې سارې ښې د وخت دروند ټولنیز پېټي هم په اوږو بار کړی دی:

ماسره ییاري به ستا د حسن طالبان کوي
عشق د ابدالي یم تا به رام لکه هرات کړمه

د کاروان د شعر په اړه به دا خبره ځای ونه لري، که ووايو چې په هغه کې د ټولنیزیا سوسیالستي ریا لیزم ډېرې سټې لیدل کېږي، خو دا کولای شو ووايو چې تر هغو نه زیات ټولنیز، تاریخي - سیاسي دي، مگر په دې توپیر چې هنري تومنه یې تر هغو نه په وار وار زیاته او مزناکه ده.

له دغو ادبي ښوونځیو سره د کاروان د هنر بل د پام وړ توپیر دادي چې د کاروان شعر طبقاتي او دښمنۍ نه لري. د کاروان شعر، ټول انساني درد، په تېره بیا دده د همژبو او ساده هېواد والو په ځان کې انځوروي.

د کاروان د شعر بله ځانگړتیا دا ده چې هغه په ځانگړې توگه، د شعر د لیکلو یا دهغه د سوچه کولو یا دهغه د انځورولو هڅه نه کوي. دا ټول تخلیقونه د هغه د شاعرانه پښتني شل او کوچانی روح، دهغې سرگردانې خو معنوي پانگمنې ارواحې خداوې او ژړاوې دي، چې د شعر پښتني ښاپېری د گڼو ځنگلو نه د راوړي الهام له لارې په ده کې میشتې کړې

لطیف بهاند

دي. داسې بريښي چې کاروان يوازې او يوازې دهماغو خداوو او ژړاوو غږ په کړښو کې کړي.

کاروان د دغه الهام نه د هغه صحرايي، غرني، کليوال او د زړه له کومي پښتني خيالونه را اخلي، هغه د کوترو، هغه د مرغيو، هغه د شنو طوطيانو په ژبه بڼه پوهېږي. دي د هغو ساده ژبه، له له خپلې کوچنۍ او بښنۍ ژبې سره گډوي او له هغه نه داسې شعر جوړوي چې خپله هم په وياړي او پوښتنه هم ورته پيدا کېږي:

دا غريب سړی گورئ له غرونو پرون راغي، نن
دومره جگ برجونه، د سندرو د ښار څه معنی

کاروان په شعر کې، په خپل تخليق کې، په پښتني ژوند کې، د پښتنو په تاريخ کې او د پښتنو د ټولنيز او ټولنيو هني د ځانگړتياوو په پام کې نيولو سره په خپلو شعرونو کې ځينې څېرې پالي. هغه نازوي، هغو سره مينه کوي او کله کله يې خويې لمانځنې ته کېږي. د دې څېرو زياتره هغه تاريخي-ملي - هنري دي. دا څېرې دده د تخليق او هنر غوره بېلگې دي. دا څېرې هم انساني دي، هم کيهاني او هم د طبيعت ښکلي انځورونه. که څه هم دده په شعر کې نا وړې څېرې هم شته، خو دلته به موږ د غوره هغو بېلگې را وليکو:

دا څېره ملاله ده:

غم مه کوه، ژوندی به وي تپې د ملالی
شني ټکي که اسمان پريکه زار و غورځوي

دا څېره ادمخان دی:

دا څېره دده د زړه سندر ماردی:

کاروان لري د زړه په نوم، وړوکی بېلک
پنجري به دا وړوکی سندر مارتوي

دا خېره ناهيد ده، دا خېره برکلی چنار دی، دا خېره په خپله کاروان دي. دا خېره اوښ دی. دا خېره شاعر دی. دا خېره شاعرانه ارواح ده. دا خېره ځنگل دی. دا خېره باگرام دی ې خورا سرکشې، خپه ايزې، خو بڼکلې دي. هر بڼه کره کتونکي يا دشعر لېوال دده دشعر له قوت نه، دده د روح د خپو د زور اټکل کولاي شي.

د کاروان روح، هغه ناپېژندل شوې سيمه ده چې په لرغونو افسانو کې يې افسانې راغلي دي.

دا هغه دريا بونه دي چې په هغه کې د بڼکلا خپې انساني بڼکلاوي په وزرونو وړي. دا د بڼکلاوو سمندر دي. د بڼکلا په سمندر کې خو کله ناکله يو نيم تن ډوبېږي. څوک ډوبېږي؟ يو هغه چې مين وي او بل هغه چې په لامبو نه پوهېږي. زه خپله چې هر وار د بڼکلا دغه سمندر ته ورگډېږم، په رښتيا په کې ډوبېږم. داسې انگېرم چې زه هم د کاروان دشعر خپو په ځان مين کړي يم.

داسې روايت کېږي چې عربي او فارسي ژبې ته نوی شعر دفرانسوي او هسپانوي ژبو تر اغيزلاندې راغلی وي.

روسی کره کتونکی شکالوفسکي د کلمو مجازي کارول د نوبت نوبت گڼي او وايي:

کله چې کومه کلمه په نوې معنی او يا نوي ترکیب کاروو، دنوی تصویر د رامنځ ته کېدو لامل کېږي.

دا نوبت د کاروان په شعر کې داسې لولو:
دغه ترکیب د حیرت او بڼکلا نښه گرځي.

شعر له دوو پلو کېدای شي نوبت پیدا کړي: په پخوانیو قالبونو کې د قافیې، ردیف او یا د مطلع او مقطع او نورو او له معنوی پلوه په هغه کې دهغو صنعتونو کارونه چې بدیع او بیان نومېږي. د تشبیهاتو، کنایو او استعارو په کارونې سره نوی تصویرونه او دنویو تصویرونو له لارې نوبتمند شعر رامنځ ته کېږي.

یا داسې نوبت چې طبیعت او جامد څیزونه ځان او روح پیدا کوي. هغه انساني ځانگړتیاوې مومي:

دلته د مازدیگر مړ کېدل:

مازدیگرې په زریښ تابوت کې یووړ
د گودر سندرې مړې دي، شرنگی نه شته

دلته د للمي گلونه انساني بڼه مومي، هغه ته د ورور مينه وربښل کېږي:

زړه مې ورو د للمي د گلونو دى
ورک د بارانونو له بهيره يم.
سندرېز لاسونه،

د ژبپېژندنې له پلوه د کلماتو روان ته ننوتل د کاروان د شعر يوه بله ځانگړتيا ده. هغه
ددې ځانگړتيا لپاره، ددې لپاره چې کلمو ته ځان او روح ورو بښي، دهغو زير او بم کېږي او
وايي:

راوله! کاروان د غزل راوله!
زه به دې رباب شم، بم او زير مې شه

دهمدې نوبت په لږ کې څيزونو او يا د طبيعت نورو موجوداتو ته د ځانگړو
احساساتو يا ځانگړتياوو وربښل دي، داسې ځانگړتيا وې چې هغه څيزونه او د طبيعيت
نور موجودات انساني کړو وړو ته هڅوي او لمسوي. دلته گورئ چې ځنځير څه انساني
ځانگړتيا وې لري:

وينس دى ځنځير چې له لاسونو لکه مارتا وېږي
چې زړه له زړونو سره وتړي، ځنځير او ده دى

دلته به ولولو چې ملا او سلگى، څنگه احساس پيدا کوي:
د فريادونو ملا مو غبرگه ماته
د سلگو لاس يې پر پيوند تيروو

له شهيدو غزلو نونه، سرو او بڼکو ته کفن جوړول:

آشنا ظالم دى، هريو ياد يې کفن کښ جوړ شوى
زما د زړه په هديره کې گرځي
اوله شهيدو غزلو نومې د سرو او بڼکو کفن پتوي.

لمونځ مې يې کافر به شمه څنگه دې قضا کړم
راشه چې دخپل زړه په خلوت کې دې، ادا کړم
ته دقدر شپه يې، خو په شپو کې رانه ورکه
تا پسې به ډېرې اوږدې لنډې شپې رڼا کړم
غشۍ را کوه چې ازدها په تندي وولم
موسکه راته مه کېږه چې نښه به خطا کړم
زه هغه مجنون يم چې مې زړه خوره کېږدې، کړ
گوري به ليلابه، له وچ ډاگه راپيدا کړم
دين دپښتو نغښتې د ملالې په تپه کې
دا دتپو ژبه به، له خداي سره آشنا کړم
ډول به شم، اتني به شم، شغابو به شم دڅڼو
بيا به طالبان د جوماتونو په گلا کړم
خاورې يم، خو لمر به تر لاس ونيسم که خيرو
ستوري به شم پاس به، له سپوږمۍ سره خدا کړم
بيا به دغاټولو دغه لوت کاروان راټول کړم
لاس به په سپرلي واړوم، زربه يې پخلا کړم

هېڅ شاعر په يوازې ځان هېڅ معنی نه لري او يوازې د دود او دتاريخ په بهير
ځانته ديوه دريځ ټاکنه ده چې هغه ته تاريخي هويت او پېژندنه وربښي.
دود په خورا کرارۍ د بدلون امکان لري البته په هغه کې دفردي استعداد ونډه
هم حتمي ده.

کومه تلوسه او لېوالتيا ده چې شاعر د شعر ليکلو ته هڅوي. څومره چې دغه
لېوالتيا زوروره وي، څومره چې د شاعر تاريخي پېژندنه پياوړې وي، په هماغه کچه
شعر ښکلی راځي

د اضداد سره يوځای کېدل
زما دکلی په کوڅه کوڅه کې
هره شېبه عزراييل گرځي، دروازې ټکوي،

د کاروان شعرونو ده ته، دده کړو وړو ته، دده حیا ته، دده ژوند ته خورا نېرې دي.
که څوک په شعر پوهېږي دا دهغه روان دی چې دهغه په شعرونو کې خوځېږي.
هغه د پښتو مړه شعر، ناروغ شعر (د استاد شپون خبره) ته، احساس وروبانښه، هڅه او
هاند یې وروبانښه او هغه یې په داسې چینې بدل کړ چې هر سندریز روح هلته لمبېدل
غواړي.

تر هغه وروسته شور او خوږه ژبه وروښودل:

هغه دا ثابته کړه چې شعر په هر څه کې ناست، ویده او ژوند کوي، یوازنی ستونزه په
دې کې ده چې هغه سره د پېژندګلوی لاره وموندای شو او دغه لارې دی ښې پیدا کوي.
تخلص

د شعر په وروستي بیت یا مقطع کې د نوم یا تخلص راوړل، هغو ته د بېلابېلو ښکلاوو
ښل، تخلص نه هر وار دنویو تصویرونو جوړول، هغه بل مهارت دی چې کاروان دیوه
عاطفي کاروان په ښه د خپل شعر په لوړه او بره روان کړي دی.
دهغه څه کم ټولې غزلې د کاروان په تخلص ګانل شوې دي. دده کمال په دې کې
دی، چې په هر بیت کې د کاروان کلمه یا یوازې، یا بل کوم لغت سره په یو ځای کېدو سره، یا
جلا او یا د ترکیب په ښه یو نوي انځور رامنځ ته کوي.

په پښتو ادبیاتو کې

کاروان په خپل شعر کې څه وویل:

کاروان په خپل شعر کې هغه څه وویل، چې د پښتو شعر اوسنیو اورېدونکو او
لېوالو یې له مودې مودې راهیسې د هغو اورېدو ته سترګې په لاره وو. په همدې ټاکلي پېر
کې یوازې د کاروان شعر کولای شول، ترده نه مخکې او ده سره د هممهاله له تصنع او
تقلید په رنځ اخته شوي پښتو شعر په زړه کې نوراني او ځلېدونکي الماس شي.

په دغه شان یو وخت کې چې نوبت زموږ د شعر له هېواد مرور شوی و، کاروان هغه د
خپلې **رواوي** په بدرګه بېرته کابلی کړ، هغه یې بېرته پخلا کړ. یوازې د کاروان شعر و چې
کولی شو چې د زمان په کانه غوږ کې د وخت په ټولو ښېګڼو، نوي هڅوونکي او
لمسونکي نوبت نه ډکي سندري و غږوي:

خدای مهربان دی، گوندي شات شي آشنا

زماله غزل نه دې لفظونه یوسي

هغه تقدير ددې لپاره زېږولی دی چې د پښتو شعر روحي توان په خورا ساده، پښتني ژبه، داسې بيان کړي چې ترده نه پر مخکو شاعرانو خدای پېرزو کړی نه و:

داغ مې د زړگوتې شوې، غاټـول دې کړم
پت مې شوې په پانو کې راټـول دې کړم
خيال مې تاو وي، غېږه لـه سـتورونه
شپون مې شوې د سپينو وريو شپول دې کړم
د پرېمه خود دار، خوستـاد نـاز ملنگ
سوال دې کړمه، بنکليو ته کچکول دې کړم
مست دې کړم، درود دې کړم، سرود دې کړم
غـرد مـرغلرو يـم درجار به شم
بنکليه که په بنکلي او بنکه ټـول دې کړم

هغه دخپل شعر له هر تصوير نه د رڼا ناوې جوړه کړې:

د شپو په خو، کې شپه پلوي شول يرغل ته تيار
ستـرگې وروبريښوه، واغونده لباس د رڼا
ستا د کاروان په مخ کې بيا د تيارو زور ولاړ دی
ساقې، تر مورگو پورې ډک راوړه گيلاس د رڼا

هغه دخپل شعر له هر تصوير نه د بنکلا ادې جوړه کړې ده:

زړه مې پاس د زانې په وزر پورې تړلی دی
پام کوه! دغشو واله! زه هم دچا خيال يمه

هغه دخپل شعر له هر تصوير نه د مينې بگرام جوړوي.
بېخايه نه ده چې د ((ستوري د ادب په آسمان کې)) د کتاب ليکوال د کاروان د
پېژندنې په برخه کې، دهغه پېژندنه د شعر پېژندنې نه راپيل کوي:

((ده په شعر کې د اوسني شعر تر ټولو بنسټيز توکي، تخيل، انځور، عاطفه، بنکلا او آهنگ په لوړ هنري دود په څپو راوستي دي)) - اؤفا، داود، ستوري د ادب په آسمان کې، پېښور، دانش خپرندويه ټولنه، ۱۳۷۹ کال، ۱۲۷ مخ.

اوبن او دکاروان شعر

که څه هم له اړه د شعر وزن يوه داسې خبره ده چې لا تر اوسه هم د هغه په هکله څوک غوڅه پريکړه کولی نه شي، خو يو شمېر د هغه سرچېنه ډله ايز کار، بله ډله يي د مرغانو دچغار او عربان د خپل شعر د وزن سرچېنې په دښتو کې، د اوبنانو د پښو نه د راپورته شوي سندريز خوځون بولي.

دغه پوهه بيا عربانو د عروضو په نامه ونوموله. د لومړي وار لپاره ددغې پوهې اصول په ۱۷۵ سپوږميز کال کې خليل بن احمد وړاندې کړل.

عروض د فعول پر وزن د شعر د وزن د تللو دنده لري. يا په بله وينا عروض د موزون او ناموزون شعر بېلول دي. عروض د شعر د وزن ټاکنه ده. او وزن بيا په ټاکلي وخت او ځای کې د غږونو ځای په ځای کېدل دي.

دا خبرې مو ځکه دلته داسې را وسپړلې چې اوبن، اوبښانه او اوبښه او نور کارواني ژوند د پير محمد کاروان د شعريوه غوره برخه جوړوي.

تر هرڅه دمخه د پير محمد له خوا د کاروان د تخلص ټاکنه هم کېدای شي همدا ريښه ولري، دی وايي:

ته واماڼه يې وژلېي سل اوبښان دي
د منزل د نيمې لارې لوت کاروان يم

خداي چې راکړه برخه د ښار ياره مه کړه رخه
خوار غريب اوبښه يم، له بنکلا سره غږېږم

له سلگويې ډکوه چې سندريز شي
تش خو مه شه، د خپل يار له درده توري
بيا مې خيال ته شرنگيدلي اوبښان راغلل

بیا به پرې کاندې مهار له درده توري

دا چې پرانزي نن دې خيال د بنا پيريو تنی
کاروان د بنکلي او بن له او بنکو نه الهام اخستی

شعر خپله مست او بن دی، خپل خښتن ته نه دی رام
یوسمندر شور دی، ذره نه لري آرام
وینن و له مستی نه کری شپه یې دي خوړلي
ده د خپل خښتن د خيال په خوړي کې بادام
منډې وهي منډې د بنکلا په غرو رغو کې
کله ترې په لاره پریوځي، دروند بارد پیغام
ماته یې نتي د غلامی، پرې یې مهار دی
هېڅ د او بنبانه په خوبه نه اخلي یو گام
یوځل که دخپلې خوبې او بنې باندي چو شو
خدا پرو په ډانگونو که ترې پاڅوی بدنام
ناز به باندي نه کوي، خو نیاز ورسره بویه
شعر اغا بادار دی او شاعریې دی غلام

راوړي به بنا پیری درته گلونه د الهام
بس بار به دې کاروانه وي او بنان په ترنم

ځان ستاینه

چې څوک یې نه مني هوښیار به وي مستان خونه دي
کنه کاروانه! په غزل کې دې بلا کړې ده

گورې او شکرې دې سندرو ته ور گډې
بنکاری چې کاروانه دهندو دوکان دې گرو دی

کاروانه غزلبوله! که دې توري شول تمام
له غارونه به نجونې درته هار و غورځوي

هغه ان سقاط او خيرات له سندرو کوي او وايي:

کاروان که ومـري، سـکـي هم نه لري
خوږې سـنـدرې يې په سـقـاط منمه

تور ديوان يې سلامي کرل، د بنکلاوو بنا پيري ته
غزلتوري د کاروان دي، که غمي د سليمان دي؟

غزل يـي وانه ورې چې عقل به دې وتمبوي
دې ليوني کاروان دې لپې لپې بنگ خوړلي

کاروان غزلبوله، که دې توري شول تمام
له غارونه به نجونې، درته هار و غورځوي

گورې او شـکـرې دې سندرو ته ورگډې
بنکاري چې کاروانه، دهندو دوکان دې گرو دی

بناپیری زما همزولي

نه پوهېږم چې څومره شاعر یم او څومره نه، زه چې اوس د خپل تېر ژوند په خاص ډول د ماشومتوب شپې را یادوم، نو خپل ځان له اوس نه زیات په ماشومتوب کې راته ښه شاعر و برېښي. همدا اوس هم د اوسنیو شپو، تراژیدو، خونښو او ښکلاوو د ښې انځورنې لپاره د خپل تېر ژوند په تېره-تېره د ماشومتوب رنگینې شپې په پور اخلم او د خپل شعر د کورگي سندرېز ډېوالونه ترې جوړوم. په ماشومتوب کې چې د تورو او کلماتو بناپیری مې په حکم کې نه وې، نو ماشوم شاعرانه کیفیت خو مې په حکم کې و. د بناپیریانو کیسې مې دومره رښتیا گنلې چې د شپې به مې په خوبونو کې لیدې. په خپل ماشوم ذهن او خیال کې به مې یوه بناپیری جوړوله او ما به وې چې د وسپنې خپلۍ به ورپسې زړوم. په ځنگل کې یو ناست ملنگ به اسم اعظم رانښيي، دعا به راته کوي او بیا به د بناپیریو د وزرو جامې په راس لاسي. په ماشومتوب کې له فطرت او تخیل سره له تصنع او تعقل نه پاکه مینه کېږي او همدا مینه د سړي راتلونکي هم جوړوي.

کورنی چاپیریال هم د ماشوم په راتلونکي اغېز لري، که څه هم نه مې پلار شاعر و او نه مې مور شاعره وه، خو بیا هم مور او پلار مې ما ته ډېر شاعرانه کیفیتونه ښللي دي.

زما د مور د ماشومتوب او ځوانۍ ژوند ټول په غمونو او تراژیدو کې تېر شوی دی، تراژیدي مې له مور نه په میراث وړې ده او تر ننه له تراژیدي هنر سره زیاته مینه لرم. تراژیدي موسیقي مې خوبېږي، تراژیدي فلمونه، افسانې، ناولونه او شعرونه مې خوبېږي. زما د مور څلور وروڼه یو په بل پسې مړه شوي وو. کله چې زه لږ څه غټکی شوم، نو مور به مې د نورو افسانو تر څنګ، د خپلو وروڼو د مرګونو کیسې راته کولې. له کیسې وروسته به مې مور ژړل، ما به مې مور ښکلوله او زاری به مې ورته کولې چې بس دی، مورې مه ژاړه. کله-کله به مې مور د خپلو وروڼو په یاد یوه نیمه لنډۍ په غلي اواز ویله. د مور اواز به پر ما خوږ لگېده او ما ته به یې ژړا راوسته. ما مخکې وویل چې زه په ماشومتوب کې پر تورو او کلماتو لاسبری نه وم، کنه ډېر

کیفیتونه به مې د تورو او کلماتو په زور شاعرانه کړي وو. یوه خاطره دلته لیکم، چې
شعرته ډېره ورته ده:

مور مې د دویم پور په کوټه کې ټال راته جوړ کړی و، زه به په ټال کې زنگېدم، د
دویم پور د کوټې له کړکۍ به مې مخامخ غرونو ته کتل، مخامخ غرونه به هم زنگېدل.
زه نه پوهېدم چې دا غرونه څنګه زانګي؟ کله چې به زه له ټال نه راکوز شوم، دوی به هم
ځای پر ځای ودرېدل. یوه ورځ نری- نری باران اورېدلی و، زه په ټال کې زنگېدم،
ناڅاپه مې مخامخ غرونو ته پام شو، د غرونو پر لمن د بوډۍ ټال (شنه زرغونه)
غورېدلې و، غرونه زنگېدل، ما له ځانه سره وویل چې دا به د غرونو ټال وي او غرونه
به په دې ټال کې زانګي، پر غرونو راخوره شنه زرغونه مې د غرونو ټال باله.

په همدې ډول له عجیبو شاعرانه کیفیتونو سره رالویېدم. پلار مې ډېر دینداره او
امانتداره سړی دی. ډېر وخت به په نیمه شپه کې د تهجد لمانځه ته راپاڅېده. کله- کله
به یې زه هم له ځان سره پاڅولم. د نیمې شپې چوپتیا او د ستورو ځلا به راباندې ډېره
ښه لګېده. کله- کله به یې په اسمان کې هغه سره نژدې شوي دوه ستوري رانښودل. یو
ستوری به غټ، تک سپین و. پلار به مې ویل چې دا لیلیا ده. بل ستوری به له سپین
غټ ستوري نه لږ وړوکی و او سوربخون رنگ یې و. پلار به مې ویل چې دا مجنون دی.
دوی دواړه یو پر بل مینان وو او دواړه د خدای په قدرتونو اسمان ته ختلي دي. دوی په
کال کې یو ځل غېږې سره ورکوي او که چا غېږ په غېږ یو ځای سره ولیدل، چې هر سوال
یې له خدای پاک نه وکړ، سوال یې قبلوي. ما به په زړه کې ویل، کاشکې زه یې غېږ په
غېږ سره ووينم. بیا به مې په زړه کې ویل ښه که غېږ په غېږ یې ووينم، نو کوم سوال به
له خدایه کوم؟ سوال به مې نه خوښېده. په دې سوچونو کې به خوب وړی وم.

پلار مې د شاتو له مچيو سره ډېره زیاته مینه لرله. کله به چې ژمی تېر شو، زموږ
کډې به د غرونو باندې ته تلې. زموږ غرونه د خپریو په ګڼو ځنګلونو کې پټ دي، ځینې
د نښترو ځنګلونه هم لري. پلار به مې د ځنګل په لمن کې د اوبو پر غاړه د شاتو مچۍ
څارلې. د اوبو غاړې ته به یوه- یوه مچۍ راتله، اوبه به یې په خوله کې اخیستې او د
خپریو په ځنګل به ورننوته. پلار به مې هغه ځای معلوم کړ. بیا به د خپریو په ځنګل کې
ورپسې ګرځېدو.

کله ناکله به مو د خپریو په لویه ونه کې د شاتو د مچيو کور پیدا کړ، مچۍ به د لمر
د وړانګو په غېږ کې لکه ګرځندې سپرغۍ د لویې ونې سوري ته ورننوتې او ځینې به

ترې راوتې. دا انځور اوس هم زما په ذهن کې ژوندی دی او اوس هم دا ښکلا په لفظونو کې نه شم نغښتلی. پلار به مې د خپرې لویه ونه د شاتو په مچيو پسې سوري کړه. تختې- تختې شات به په کې وو، د شاتو د مچيو په ټوپکي کې به يې گوتې وهلې، يوې نيمې به پر گوتو او لاسونو وچيچه، خو د پلار به مې هېڅ چرت هم نه خرابېده.

کله به يې چې پر مخ او يا له سترگو سره تړدې وچيچه، نو ما ته به يې ويل چې دا لشي رانه وباسه. ما به لشي ترې راوايستې. کله چې به زه د شاتو مچيو وچيچلم، نو ما به ژړل، پلار به مې راته ويل، چې ستنه يې درته ولگوله، دا د هر مرض دارو دي.

پلار به مې د شاتو د مچيو په منځ کې يوه اوږده زرينه مچي پيدا کړه، ما ته به يې راکړه. ويل به يې چې ورو- ورو يې په گوتو کې ونيسه. دا ملکه ده او چيچل نه کوي. ما به ملکه ورو په گوتو کې ونيوه، څومره پسته وه. زړه به مې يو ډول پرې خوږ شو. پلار به مې د واسکت له جيبه کوچنۍ بياتي راواخيسته او د ملکې وزر به يې پرې کړل. بيا به يې د شاتو کندو ته واچوله. د شاتو د کندو سر به يې خلاص پرېښود. مچيو به د شاتو د کندو پر سر گرځني کاوه او ډلې- ډلې به د کندو گپډې ته ورننوتې. په يوه شېبه کې به ټولې مچي د شاتو کندو ته ننوتې، د شاتو د کندو سر به يې وتاړه. د مچيو له کور نه به يې د شاتو تختې را پرې کړې. ما ته به يې يوه کوچنۍ تخته شات راکړل، چې دوه درې ټوټې به مې وخوړل، موږ به يې کړم. يوه شېبه وروسته به شاتو تړی کړم. د ځنگل په لمنه کې به پر يخه چينه ځملاستم او يخې اوبه به مې وڅښلې. پلار به مې له شاتو نه د پگي ډک کړ او له ځنگله به روان شوو.

پر لاره به خوشحاله- خوشحاله راتلو. زما مخ به د شاتو د مچيو له لښو نه پرسېدلې و. سترگې به مې تنگې شوې وې. پلار به مې مخ ته هنداره راته ونيوه. ما به په خپل ځان پورې خندل. د هر څه په باره کې به مې له پلاره پوښتنې کولې. له پلاره مې پوښتنه وکړه چې د شاتو مچي شات څنگه جوړوي؟ پلار مې راته وويل: مچي گلان په خانگونو کې راوړي. دننه په صندوق يا کندو کې يې پانې پانې ږدي. د گلونو د پانو له پاسه ملکه ورو- ورو گرځي. له کومو گلپانو نه چې ملکه تېرېږي، هغه گلپانې په شاتو بدلېږي.

زموږ د کور په هره کوټه کې دوه يا درې د شاتو صندوقونه چې موږ يې تمبکې بولو- وو. زموږ کور ته به له سهاره تر مازيگره مچيو په وزرونو کې رنگ رنگ گلان راوړل.

گلپانې په خانگونو کې مچۍ ډېرې ښکلې ښکاري. زه د دویم پور په کوټه کې ویده کېدم او زما کټ د شاتو د مچيو له تمبکې سره جوخت ایښی و. د شپې به مې له کرکۍ نه د ستورو ډک اسمان کوت. د لیلیا او مجنون ستوري به مې کتل، چې خومره سره نژدې شوي دي؟ بیا به مې د شاتو د مچيو زمزمو ته غوږ کېښود.

کله-کله به مې د تمبکې تخته ورو په خپره ووهله. د شاتو د مچيو خوږ او زمزمې به لا پسې ډېرې شوې. ما به په زړه کې ویل چې اوس به د ډېرو گلپانو له پاسه ملکه تېره شوې وي او اوس به ډېرې گلپانې په شاتو اوښتې وي. په زړه کې به راوگرځېدل، کاشکې زه د شاتو ملکه وای چې گلپانې مې په شاتو بدلولای.

پلار مې د شاتو د مچيو په باره کې دا هم راته ویلي وو، چې دوی ډېرې اصیلې دي. په کوم کور کې چې بې دیني او بې اتفاقي راشي او یا ظالم پاچا پر وطن واکمن شي، نو دوی له هغه کوره ځنگل ته ځي، د شاتو مچيو د ښکلې پیغمبر د ژړا تاب نه درلود. د پیغمبر اوښکې یې وڅښلې او لوی خدای د شاتو جوړول پرې ولورول. پلار مې ویلي وو چې د شاتو د مچيو د ساتلو لپاره باید په زړونو کې پاکي او تقدس وساتو. دا خبرې مې له پلاره اورېدې او زما په یاد کې پاتې کېدې. زما د ژوند شپې لکه گلپانې په غېږ کې مچۍ تېرېدې. اوس نوزه زلموتی شوی وم او ورو- ورو د بلوغ درشل ته ورنژدې کېدم. اواز مې لږ ډېر شوی و. خولا تر اوسه مې هغه ډول خوبونه نه وو لیدلي، چې د بلوغ په باب مې په منیه المصلي کې لوستي وو. یوه ورځ مې پلار د مچيو د تمبکې (کندو) تخته خلاصه کړه. د شاتو د سپینو تخته د پاسه تورې مچۍ گرځېدې. په یوه لویه سپینه تخته کې دوې غوټې وې. پلار مې ویل په دې هره غوټه کې یوه نوې ملکه اوسېږي. که چېرې دا غوټې داسې پاتې شي په دې کور کې به دوې نورې ملکې هم پیدا شي او بیا به د دې کندو نظام خراب کړي. نوې راپیدا شوې ملکې به یو- یو ټولې مچۍ له ځانه سره وباسي او دا کندو به کمزوری شي. پلار مې چاره راواخيسته. په داسې احتیاط یې غوټې غوڅې کړې چې په غوټه کې د ملکې چنچي زخمی نه شي. پلار مې د کندو له تخته نه راتویه شوې خاوره لمده کړه. لمدې خاورې خوږ بوی وکړ. پر ما د شاتو بوی او د لمدې خاورې بوی ډېر خوږ لگېده. پلار مې په کندو پسې تخته بنده کړه. د تخته پر درزونو یې لمده خټه وموښله.

یوه اوونۍ وروسته د همدې تمبکې له سوري گڼې- گڼې مچۍ راوځي او په هوا کې گرځنی کوي. له تمبکې نه یو لوی ټولی مچۍ راووتې. مچۍ په هوا کې تاوېدې.

غوبنتل يې چې د هغه لرې ځنگله په لوري لارې شي. خو پلار مې د هغوی مخه ونيوه. د ورو شكو گوزارونه يې پرې وکړل.

مچۍ يې زموږ له کور سره نژدې د توت ونې ته وروگرځولې. مچيو د توت په يوې هسکې خانگې پورې توپکې جوړ کړ. يوه مچۍ په بلې مچۍ پورې نښتې وه. د لمر شغلې پرې لگېدلې او دوی وزرې رپولې، ډېرې ښکلې برېښېدلې. کله به باد توپکې وښوراوه. ما وې چې اوس به د ماشومانو د شكو د کوټنۍ غونډې د مچيو دا کور هم رانگ شي. خو نه پوهېږم چې ولې نه ښکېده. پلار مې له وچ او تش کدو نه جوړ شوی د مچيو د راييسارولو لوبنۍ هم له ځان سره توت ته وڅېژاوه. زه هم توت ته پاس وروختم. پلار مې د ډېرو مچيو په منځ کې ملکه لټوله، تر لږې شېبې لټون وروسته يې د شاتو ملکه پيدا کړه. ورو- ورو يې په گوتو کې ونيوه. ما ته يې وويل چې له جېبه مې بياتي دروباسه ما يې له جېبه بياتي راوايسته او د ملکې وزرونه مې پرې کړل. پلار مې ملکه له کدو نه جوړ شوي تش لوبنې ته واچوله. بيا يې ورو- ورو په لپو- لپو مچۍ تش لوبنې ته پسې ورواچولې. د مچيو ډک لوبنۍ يې له ځان سره راکوز کړ. د نوې ملکې دا لوی ټولی مچۍ يې په يوه بله خالي تمبکه کې سمبال کړې. خو تختې شات يې هم ورته کېښودل، چې خو دوی خپل شات جوړوي، په دې تيارو شاتو به خو شپې ورتېرې کړي. ما مې له پلاره پوښتنه وکړه چې تا خو خو ورځې وړاندې په هغه تمبکه کې د ملکې دوې غوتې غوڅې کړې، نو دا درېيمه ملکه له کومه را پيدا شوه؟

پلار مې په خدا کې راته وويل: دا ملکه ما پرايښې وه، ځکه چې هغه تمبکه ډېره زوروره وه، ما وې چې يوه بله تمبکه هم ترې جوړېداي شي. په دې لا دوې ورځې پوره نه وې تېرې، چې هماغې اولنۍ تمبکې بيا شورش وکړ. يو کوچنی ټولی مچۍ ترې رابېلې شوې او په نژدې دېوال پورې پڼدې شوې. پلار مې ملکه پکې ونيوه. دا ځل يې وزر پرې لنډ نه کړل. ما ته يې راکړه او راته ويې ويل چې په ورغوي کې يې ورو- ونيسه، چې درنه مړه نه شي. ځکه چې د ملکې مرگ د يوې پاچاهۍ د پاچا مرگ دی. ما ملکه په ورغوي کې ورو ونيوه، زما په ورغوي کې يې ورو- ورو وزرونه رپول. د وزرو له رپولو سره يې ان زما زړه تخناوه. پلار مې راته وويل چې دا ملکه يوسه او د غنمو په شنه کرونده کې يې خوشې کړه. زما په زړه کې يو سوال غځونې کولې. پلار مې نور څه هم راته ويل، خو ما نورو ويلو ته پرې نه ښود او ترې ومې پوښتل:

پلاره! تا هغه بل ځل ویل چې هغه بله ملکه ما پرایښې وه، چې نوی کور جوړ کړي. نو دا ملکه ولې نوي کور جوړولو ته نه پرېږدي؟ پلار مې موسکې شو. ویې ویل چې ته خومره ډېرې پوښتنې کوي. بیا یې په ځواب کې راته وویل: ځکه چې یو خودې ملکې ډېر کم شمېر مچۍ له ځان سره ملگري کړې دي، یعنې یو پاچا باید ډېر رعیت ولري او د دې ملکې رعیت ډېر کم دی، بله دا چې هغه پخوانۍ تمبکه کمزورې کېږي. د دې ملکې غوټه ما نه وه لیدلې. کله-کله د ملکې غوټه په پت ځای کې وي. له سرې نه پاتې شي. زما د سوال ځواب وشو. اوس نو زه په خوشحالی له کوره راووتم. ما ته ځان ډېر غټ برېښېده. ځکه له ما سره د مچيو پاچا ملگري شوی و. زه د غنمو تکې شنې کروندې ته ورسېدم. په بیلو پښو، په تکه شنه کرونده ورگډ شوم. شنه او تنکي غنم زما په چاودو او بیلو پښو زخمي شول او خوږ بوی یې په هوا کې خپور شو. دا بوی هم د شاتو او لمدو خاورو د بوی په شان پر ما خوږ ولگېد. ورو- ورو مې خپل ورغوی پرانیست. اوږده زرینه او ورېښمینه ملکه مې پر ورغوي گړځېده. وزرونه یې هم جوړ وو. خو خدای زده چې ولې نه الوته. زما ډېر زړه پرې وخوړېده. ورغوي ته مې ورو پوکی وروکړ او په پوکی سره مې د شنو غنمو غږې ته والوزوله. کور ته په خوشحالی راستون شوم. بیا مې له پلاره پوښتنه وکړه چې ولې دې ملکه له کوره لرې شنې کروندې ته راباندې یووړه؟

پلار مې بیا په موسکا کې راته وویل: "ځکه چې له کور او نورو تمبکو لرې وي. که دلته نژدې مو ازاده کړې وای، بیا به کومې تمبکې ته ننوتلې وای او یوه جوړه پاچهې به یې خرابه کړې وای. بله دا چې د ملکې مرگ لویه گناه ده. بس د پاچا مرگ دی. ما وې چې ملکه ډېره تنکۍ وي، په شنو او تنکیو غنمو کې به له بل سپره ځای نه خوشحاله وي او تر ټولو لویه ارزو مې دا وه چې گوندې د مچيو یو داسې لښکر پرې راشي چې ملکه یې مړه وي او یا یې ملکه نه وي، نو دا به یې ملکه شي او ورانه پاچهې به پرې جوړه شي".

زه اوس هم داسې انگېرم، چې زما د شعرونو او سندرو لفظونه هغه مچۍ دي چې د بنایست او شعر په شنه کرونده کې یې زرینه ملکه ورکه کړې ده. زه تل د دې زرینې ملکې په لټون کې لالهانده گړم. زما همځولې بناپېری راته ویلي دي چې دا ملکه ما لیدلې ده. ما هم د خپل خیال او خپل شعر د بناپېری لمنه نیولې ده. د خیال او ښکلا په ډېرو جزیرو یې وگړځولم، خو لا مې موندلې نه ده. تر هرې پلټنې وروسته بناپېری کت-

کت خاندي او د يوه نوي پړاو د پلټنې بلنه راکوي. کله-کله مې شک پيدا شي چې هسې نه بلکه زما د همخولې بناپېرې په ورغوي کې وي. که خدای کول سبا به د بناپېرې ورغوی پرانيزم. گوندي زرینه ملکه په لاس راشي او د سندرو يوه کوچنوتې پاچهي راته جوړه کړي.

په مينه کاروان

دهغه په شعر کې، کلمات او ترکیبونه يو ذهني سندريز پړواک لري. کاروان په خورا نرمه ژبه، دهغه د کتاتورانو په وړاندې سندريز غږ پورته کوي، چې هر چېرې او يو ډول نه يو ډول ځان د ازادۍ وياند گڼي. هغه د جلادانو په وړاندې د کرکې ديوالونه جوړوي. هغه، هغه جلادان او ديکتاتوران دي، چې په خپله د ازادۍ اصلي قاتلان دي. دهغه په شعر کې مينه او حماسه اوږه په اوږه روان دي. نه، نه روان نه دي، کوربانه دي، کوربانه نه دي، نغښتي دي. کاروان، د يوه ستر کوډگر په څېر مور د خپل شعر د سحرگرو ترکیبونو په سندريزو او ازو او شرو شور کې، له کږو وږو، لوړو ژورو خو خوندورو لارو نه تېروي او د تصويرونو هغه کوډگر او خوب کې ليدلي جنت ته مرسوي، چې يوازې او يوازې د کاروان په شعر کې يې ليدلی شو. د کاروان شعر د مرغلرو، هغه اميل ته ورته دی، که يوه دانه يې نه وي، يا لويه او کوچنۍ وي، يا يې رنگ څه تت او روښانه وي، نو ټول اميل به يې بل رنگه برېښي. د انسان د رښتيني جوهر برالا کول د هنر لومړنۍ دنده ده. که زه په موسيقۍ پوهېدلای، مابه د کاروان د شعر، ټول سندريز رازونه، چې خورا بې شمېره دي، د سندرو په ژبه دهغه د جگړمار او لس لپاره سندري کړې وای. مابه دهغه شعر، د شعر سندره بللې وای او په هغه کې به مې دهغه د سندريزوالي ټول اړخونه ښودلای وای. د کاروان شعر، هغه مرغه ته ورته دی، چې يو برید هم نه پېژني. هغه، نه د فصلونو، نه د دريابونو، نه د غرونو او نه د بل کوم برید، پروا لري. دهغه شعر، د افسانو او تاريخ، له درنو، غمجنو او مينه ناکو پېټيو سره يوځای، د زړونو د الانونو ته رسوي.

دهغه لپاره شعر، یعنی نوی والی، شعر یعنی بدلون، شعر یعنی، اوبنتون، شعر
یعنی، دخلکو بری، شعر یعنی د بنکلا خوکه، شعر یعنی د شپبو ابدی کول.
ولې خوکه، کاروان بنه شاعر بولي؟

داځکه چې کاروان شاعر دی، بله داچې دهغه د شعر روان، د شعر د لېوالو له
روان سره هم اهنکه او همغږی دی، بیا داچې دهغه په شعر کې نغبنستی ارمان، په
رښتیا هم دهغه چا له ارمان سره اړخ لگوي چې، هغه یې خوبښېږي، دده په شعر کې
نغبنستل شوي او بیا په سندریز ډول بیان شوي وینا، هغه وینا ده چې دده د شعر لېوال
هغه غواړي خپله ووايي، خو دوی یې ویلی نه شي، که ویلی یې هم شي، داسې
بنکلي، پېیلی او زړه رانکوونکې یې انځورولی نه شي.

هغه، شعر د شاعری لپاره نه لیکي، د ځان ویاړنې لپاره هم نه، هغه شعر د ژبې د
شعري پانګې او د زړونو د تسلسل لپاره لیکي.
د کاروان مخکې به چا، دومره په سادګۍ د پښتو ژبې له بنکلا ییزه توان نه، گټه
اخیستی نه وي.

چېرته د سندرو کاروان واروم

زه چې کله بې هندارو او بې تصویره کیږم. زه چې کله غواړم درد مې په لفظونو کې
ونغاړم. زه چې کله غواړم چېرته یا چاته ځان بیان کړم. زه چې هغه وخت د بارانونو له بهیر
نه ورک کیږم او زړه نه دللمې د گلونو وروړ جوړوم، نو د کاروان د غزلو تیریدونکي او نه
ستریدونکي کاروان ته غوږ غوږ شم. زه چې کله کوم خم ته تکیه او یارته مخامخ شم، نو
پوهیږم د چا پښتني ارواح په ما راگرځي **اودلرو لرو کلیو تپې مې په پښتني بکه زارتر**
غوږو کیږي. زه چې کله اوس، اوس په تصور کې د پښتني ستومانه زړه له تل نه راجگ
شوي فریادونه اورم، نو په خیال کې مې په رښتیا سره زموږ د دنگو غرونو د خپړیو دنگې
ونې تیرېږي. نو په دې گونگ ماحول کې یوازې د کاروان خبرې کوونکي او افسانه
بیانونوونکي چنار ته غوږ شم. هغه چنار چې روح یې دلوی گړنگ په شان دنغمو له
ازانگونه ډک دی. نه پوهیږم چې دنغمو له ازانگونه ډک دی او که یا کوم غیبی
سندرمار په کې غږیږي؟ خو دا غیبی سندرمار په کوکو نارې وهي چې:

راشه درحمت بارانه بنار اخیستی اوردی

ژوند لکه دکلي د چنار اخیستی اوردی

راشئ زما اوبنکې ورله یوسئ بلبانو

سوځي درنه بنكلي لاله زار اخیستی اوردی
 نه یې د چالاس لکه امپل له غاړې تاوشو
 غاړه کي یې خپل د غاړې هار اخیستی اوردی
 وچې شونډې گرځئ بد بختانو میخوارانو
 او بنکې دانگور و سوې انار اخیستی اوردی
 لري شه لمنه به دې و سوځي طبیبه
 پرې یې ږده چې څه کیږي پرهار اخیستی اوردی
 ماوې گلابي جامونه را کره راته وې یې
 وار و کره تلوار مه کره ستا وار اخیستی اوردی
 سوې دکاروان سندرې چا په زمزمه کړې
 گوتې دمطرب و سوې شاتار اخیستی اوردی

هوکي اوردی خوپه دی نه پوهیږي چې دا اور په خپله هغه چا بل کړی دی چې ځان
 درحمت باران گڼي. هغه حتی په دې هم نه پوهیږي چې همدې باران حتی ژوند دکلي
 دهماغه یوازني چنار په شان اور وراچولی دی، نه یوازې دکلي چنار، دکلي لاله
 زار، دمین دغاړې هار، دکلي انگور و او انار هم اور اخیستی دی.

زموږ شاعر، هغه شاعر دی چې سندرې یې وینځې او غزل یې غلامان دي. هغه
 شاعر چې خوب تبتیدلو ته دغزلو او قصیدو کاروانونه رسوي. د فطرت مور
 دنعمو غوټې ورته ساتي. دا شاعر سره له هغه چې په مینه کي تر بل هر مین نه ډوب
 دی، مگر ستمگر ماحول دی دپته اړ باسي چې خپل نازک غزل ته داسې تشبیه پیدا کړي:

(دینو او شونډو یاد هم رانه هیږدی

— جوړ غزل مي له خنجر او له پرهردی.)

دا هغه شاعر دی چې شهیدې پیغلي یې په ماتو کودیو کي له گودرنه داوبو پر
 ځای وینې وړي. دا هغه شاعر دی چې دکلي ماشومتوب یې شهید شوی دی. نوله دې
 کبله دی چې دتفکر او احساس دپراخ اسمان په لمنه کي ددغې راخوتیدونکې چپنې او
 غیبی سندرمار په باب خبرې، څېړنې او څه لیکل به اسانه کار نه وي. کلونه، کلونه
 کیږي چې ما دشعر په باب خپلې زده کړې او څېړنې پیل کړې دي. خو داسې یو تصویر
 ، داسې یو انځور او داسې یو تعریف چې زما تنده پرې ماته شي او خوند را کړي نه لیکي
 شم او نه ویلی شم. ډیر وخت مي هغه په سندریزو توروکي د احساس، عاطفې او تفکر نه

تکراریدونکې جره غوټه ده. داغوټه چې خومره جره وي په هماغه اندازه خوږه اوزږه رابښکونکې وي، وگورئ چې دکاروان دپاره شعر څه شی دی او څنگه جوړیږي: (چې سندري مي راشنې شي له خبرو-په سپيرو شونډومي تانده خولگي- کيږده)

نو شعرکه دښکلوبيتونو، ترکیبونو، کلمو، تشبیهاتو، استعارو، ردیفونو، قافیو، اهنګ او وزن نه جوړه شوي فرشته وگڼو، نوهغه انداز چې زموز دزړه په تل کې یاغي اوسرکش پښتني نارام روح کامران شاعرراموي په دې قواعدو نه جوړیږي بلکې دکاروان دا جوړونه ډیره ساده او پښتني ساه ده:

(شاعران یو درنو او ښکو پرپانو- دزړه ویني کړو سندري بیایي وایو).
که شعر دخيال له میكدې نه دهستی- بښونکو میو، څاڅکي، څاڅکي راڅخول راڅخول دي، هغه دهغه چا لپاره چې دیار او زمان غم پرې غلطوي نو دکاروان شعر دغزل، توري هم ددې میو نه کم نه دي: (کاسې دغزلتورويې دخيال له میو ډکې- کاروانه نن دې طبعه له خماره ښویدلې). شاعر باید خومره لاره وهلې وي. شاعر باید دمعنویت کوم درشل ته ورسېږي. باید دتفکر کوم او دروح د بغاوت کومې درجې ته ورسېږي چې شعريې دومره سندريز شي. چې شعريې دومره حماسي لیریک او حماسي رومانتيک شي:

چېرته یې هندارې بي تصویره یم- راشه چې بې خوبه بې تعبیره یم
راشه چې تنهاکي پښې دې ښکل کړمه- ورکه سبا ستړی له شوگیره یم
دردیم په لفظونو کې مې ونغاړه- لږ خومې بیان کړه بې تفسیره یم
شمس مې شه، صیقل مې کړه، شاعر مې کړه- مست مې کړه، محبوب مې شه، بې

پیره یم

زړه مې ورور دللمې دگلو نودی- ورک دبارانونو له بهیره یم
خدايه که پښتوراسره ووايي- جار دې له منکر او له نکیره یم
چېرته دسندرو کاروان واروم- زه راغلی نن له بم اوزیره یم
کله چې دغه راز شعرونه لولم په دي تصور کې کيږم چې شعربه دبرښه ونازولو اندیښنوپه ورینسمو کې دمعنویت تاوول وي. هغه هم په څه نزاکت او څه ادا. نودلته ده چې بیرته دشعر داساسي اجزاوو په فکر کې کيږم او سمدلاسه ماته: احساس، عاطفه، سندريز ریتم، کلمات او تفکر را یادیږي. خو هغه څه چې دکاروان په شعر کې راځي، دغه ټول بریدونه لکه دزمان نه ایلیدونکي بادونه پرې کوي، کله

لطيف بهاند

وړاندې، کله څنگ ته ، کله شاته درومي. په هر لوري چې درومي زما د ژبې شعر پرې
رنگینېږي. نو له دې کبله دي چې د کاروان شعر ته نه یوازې بڼکلا پیژندونکي، بلکې
شاهانو نه وروسته ، د غرونو تور دیوان ، دده د شعر بڼکلا ته سلامي کیږي:

تور دیوان یې سلامي کړل، د بڼکلا وونښاپیرو ته

غزلتوري د کاروان دي، که غمي د سلیمان دي

رستیني شعر تل په خپل شعر کې خپله راڅرگندېږي. دهغه په هر تخلیق کې دی
د خپل ټول معنوي پټي سره روان وي. په تیره هغه شاعران چې شاعري دهغو له پاره په
یوه مینه بدلېږي. شعر د کاروان، هستي او داندیننو زړي جوړوي. دی کیدای شي په
پښتو ژبه کې لومړنی شاعر واوسي چې دومره زیات د شعر، شاعري
، شاعر، غزل، غزلتوري، غزلپاڼه، غزلیز، سندري، سندریز، سندرمار او نغمې کلمې، په
بیلابیل هنري انداز سره چې دده د شاعرانه احساس څرگندونه کوي، په شاعرانه
سندریز ډول استعمال کړي دي. د مثال په توګه که دده د شعر موضوعات د چنار خبرې
کوي په کتاب کې راوسپړو نوموړي په دې کتاب کې د شعر ، شاعري
او غزل، غزلیز، غزلتوري، غزلپاڼه ، سندري، سندریز، سندرمار او نغمې کلمې چې په
یوډول یوډول دده د تخلیقي شاعرانه احساس بیان دی له څلورسوونه زیات ځل
استعمال کړي دي چې له څلور سوو نه زیات رنگین او نه تکراریدونکي تصویرونه یې
تري جوړ کړي دي چې د شعر او غزل په باب دده د پوره نظر څرگندونه کوي. کله چې څوک
د زړه په سترګو او شاعرانه مینې سره دده شعرونه ولولي دي نتیجې ته رسیږي چې دی
په خپل شعر کې حتی یوه کلمه هم په تصادفي ډول نه انتخابوي او هره کلمه د زړه په درد
مرولي او دیوه ستر فنکار په توګه یې د کوم محبوب غاړې ته امپل کوي. دې مخکې له
هغه چې شعر لیکي دخپلې شاعرۍ له پاره په خپل هنري توان سره مناسبه ژبه
جوړوي. دی په ډیر تدبیر سره غواړي لومړۍ جوته شوې ژبه سپیڅلې او لمانځي کړي او
بیا خپل غزل ترې جوړ کړي:

ستا افغان بنايست به د ټپو په ژبه ستايم

جوړه پلازمینه مې د زړه پر کندهار کړه

خلکو په بڼکنځلو باندي ټول توري جوته کړل

لږخو یې کاروانه په غزل کې سندرمار کړه

زه نه پوهیږم چې د سندري کلمه له کومه وخته په پښتو ژبه کې دانساني روح

دانځور انځورونه باسي خودومره پوهيږم چې تر کاروان نه مخکې چا زما په ژبه کې د سندرې کلمه دومره نازولې او سندرېزه کړې نه وه. د کاروان روح د پښتني ماحول دوهم سندرېز طبيعت دی. دی د کلمو او تورو سندرېز اواز، هغه اواز چې د کلمو په زړه او روح کې تيريزي په نه بيانيدونکي ډول سره اوري. دی دغه اواز دخپل روان دنه ارامه کيدونکي اواز له اوازه سره هم اوازه کوي. هغه د پښتو ژبې سندرېز توان داسې احساسوي چې کولای شو ووايو چې تر ده مخکې به کم چا احساس کړی وي. د بې دخپلي ژبې په ټوله پانگه، دهغې په سندرېز، انځوريز او پيچلي ښکلايز قدرت ډيرښه پوهيږي. خو د کاروان قدرت په دې کې دی چې دغه توان او قدرت په ډير ساده ډول د پيچلتيا نه پرته په بې ساري هنري ډول بيانوي. دی چوپو کلماتو ته روح ښيي. دی چوپو او خاموشو کلمو ته ښکلايزه داسې ساه ښيي، په داسې ساده ډول له هغه نه نه تکراريدونکي انځورونه جوړوي چې تر هغه نه، نوره سادگي امکان نه لري:

چوپو کلمو ته چې موسکې شاني په مينه شوې

وې گونگې بلبلې سندرمارې دې ترې جوړې کړې

او په دې ډول توري نه يوازې په غږيدا بلکې په نڅا راځي.

زه د کاروان د ژوند او دهغه دشعر دلومړيو تجربو او هغه ماحول سره چې ده په کې هنري بيان پيل کړی پوره معلومات نه لرم. زه دهغه انگار په باب معلومات نه لرم چې ده دخپل شعر دنغري اور پرې بل کړی دی، خو هغه څه چې اوس لولم هر شعر، هر غزل، هر اواز او هر قصيده ما لوستلو او زما قلم ليکلو ته هڅوي. کيداى شي په رښتيا په دې غرونو کې د پيرو، پيرو نه کوم ويده کړل شوی سندرمارده سره ياري کوي. کيداى شي په رښتيا دده دروح گړنگ له نا بيان شويو سندرو او نغمونو ډک وي او غيبې سندرمار په کرار کرار هغه ورته دشعر په توگه بيا نوي:

روح مې لوی گړنگ دی، دنغمو له ازانگو نه ډک

ښايي کوم غيبې لوی سندرمار ته مخامخ يم

مگر دی ديوه مومن اورښتيني معتقد په توگه بيرته خپل خالق ته ورگرځي، خو په

دې گرځيدا کې خپل پښتني ماحول نه هيروي:

خداي مې ناست په زړه کې دی، باران پر گلو ځي راځي

ټول ټپه ټپه يم، يکه زار ته مخامخ يم

خو په همدې غزل کې دی خپل ټول قدرت ته حيرانيزي او دا حيرانې تر دې رسيزي

چې حتي نه پوهيږي چې دده سندرې بول او دده د شعر سندرېز توان له څه شي دي:
ووايه كاروانه مؤكل د كوم يو راگ يممه؟

تار مې له رباب سره، ستار ته مخامخ يممه
که دا خبره و منو چې هر شعر دهغه د يونکي شاعر د شخصيت تجلا دي. هر شاعر
په خپل شعر کي خپله هستي تجربه کوي. البته زموږ اکثره شاعران هغه د الهي له عظمت
نه پيل کوي. بيا ځان ته راځي. هغه نه وروسته ماحول، انسان، بيا دهستی. بې پايه
تجربې ته ورتيريږي. هغه په شوق، تلو سي، فصاحت سره په خپله ديوي رڼي چپني په شان
راخوتيري:

چې سندرې مې راشنې شي له خبرو
پر سپيرو شونډو مې تانده خو لگي کيږده

د شعر کاروان

ته د بنکلا د غر پر سر ولاړه،
لکه مغروره او سرکشه ونه،
په خانگو، خانگو کې دې ناست دي د سندر و مرغان.
ستاد سندر و مرغان،
که زموږ کلی ته په سيل راشي،
زموږ د غرونو د ځنگلنو څپړۍ غوڅې او نښتر شهيدان،
زموږ د کلی له چنار چناره،
د شهيدانو تابو تونه جوړ دي،
زما په لپه کې دې ځاله وکړي،
ستاد سندر و مرغان.
... خو که د ونې د دوو خانگو په څېر
زما لاسونه په تېرو نو چاغوخ کړي نه وو!

***

کاروان صاحب ته!
گران ناشنا، اشنا ته سلامونه!

هيٺلرم، چي دژوندهره شپبه دي دخپل شعر په شان دهستي له مستو څپونه ډکه

وي.

زه کاروان صاحب له نېزدي نه پېژنم، ما کاروان صاحب ليدلی نه دی. ماحتی ترننه پوري (د ۱۹۹۲ کال د اپريل لسمه ورځ) اورېدلی هم نه دی. د ۱۹۹۳ ميلادي کال د جولای لسمه ورځ وه چې زمورگران دوست، دانشمند ورور بناغلی زرین انځور ماسکوته راوړسېد او څو ورځې وروسته يې ماته د کاروان د شاعری په باب څه وويل او په يوه مابنام کې يې دهغه (له مابنامه تر مابنامه) د شعرونو مجموعه د لوستلو له پاره راکړه. انځور صاحب د کاروان صاحب په باب ډېر بڼه نيت لاره او دهغه د شاعری په باب يې خوږې خبرې کولې. ما کتاب واخيست، په مينه مې ولوست، که رښتيا ووايم خوندي يې رانه کړ او علت يې هم همدا و چې کېدای شي دده د کتاب سره يو ځای ما د شپون صاحب يو کتاب هم ترلاسه کړ، کېدای شي د شپون صاحب د دغه کتاب تراغېزې لاندې، يا له کاروان سره دنه پېژندنې تر تاثير لاندې زه دده شعر جذب نه کړم. يا هم کېدای شي د کاروان صاحب هغه مجموعه به همدا سې وه. اوس مې چې بيا هغه مجموعه را واخيسته داسې ښکاري چې په رښتيا هم په هغې کې ځينې شعرونه ماته داسې ښکاري لکه چې بل چا ليکلي وي. البته هغو ته به وروسته اشاره وشي. زه فکر کوم چې په هغه کتاب کې چې زه به اوس دهغه په څه ښکلو او نايابو ترکيبونو خپله نيمگړې ژبه بشپړه کړم. کاروان لا دلتو، هڅو او ورکو چارو پسې سرگردانه و، او يا کېدای شي هغه غوښتل چې ډېر شعرونه چاپ کړي. که خبره را لنډه کړم بالاخره مې يو ورځ د چا په لاس کې د خوشحال د فرهنگي ټولني نشراتي ارگان ((شمشاد مجله)) وليدله (درېيم کال لومړۍ گڼه، ۹۳ کال اپريل - سپتمبر) په هغې مجله کې د کاروان صاحب د تبسم لاس - په نامه يو غزل چاپ شوی و، ما دا غزل په وار وار سره ولوست، بيا مې ولوست او ځان سره مې وويل: زما هم ژبو مبارک مو شه. هېڅ مې هغه وخت او شپه نه هېرېږي چې ومې لوستل:

سور دروچ په وينو د کاروان غزل

ته واد کابل د پېغلي مړی دی

دادی چې اوس مې بيا يو ځل له مابنامه تر مابنامه - مجموعه ولوستله په رښتيا چې هلته ځينې داسې شعرونه يا نظمو نه شته چې په هغې کې، هغه سترې ځانگړتياوې چې د کاروان په نني شعر کې ليدل کېږي او هغه رنگينه وي، هلته نشته، خوبيا هم کاروان صاحب:

لطيف بهاند

تاسو چې کولای شی په زړونو کې د تلوسې تنده وکړئ، تاسو چې کولای شی په هغو کې دخمار گلونه راشنه کړئ. دا چې ستاسو تندي کاني ماتوي او بيا مور له هغه نه ټول زگېروي او فريادونه کوو، خوتاسو له هغونه کورگي جوړوئ. تاسو چې له پرهرونه، پسرلي جوړوئ او د ژوند شاپې دنغمو په ابشار خړوبوئ او په هغه بيا دروح دستمال مينځئ او کله کله ديا غيتوب هغه خپه چې زه يې يادوم:

ورځدايانوسره وي، رايي چې بنه يې مات کړو

ياغي تندي دی، دا به چاته په سجدو رايي؟

مور د سپرلو په غېږ کې شنه خوبونه کړي نه دي

لا په گلپانو کې سکروټي دنمرو د رايي

گرانه کاروانه زه داسې انگېرم که تاسې په خپله شاعري کې دنباغلي ليونتوب دشعر ډول، دپاخېدو، دانسان دهستی. دمعنوی جوړښت بيان ته وقف کړئ، دابه تاسو ديوه ځانگړي ډول خاوند وساتي، تاسو به په دې شعر کې بل ډول راڅرگند پېږئ، تاسې حتی ترکيبونه او عبارات، نه دترکيب او عبارت په توگه بلکې ديوې نوې نغمې دانځور په توگه انځوروي. زه ستاسو او غني خان غني دغزل په شکل او جوړښت او په هغه کې نا پښتني کلماتو په خورا زياتوالي نه غږېزم. زه دهغه په معنوي اړخ او په هغه کې ستاسو دروح دڅرگندولو په ډول غږېزم. هغه خورا لوړ گڼم. ياهم کله کله ستاسو دشعر په ځينو بيتونو کې چې په ډېر ښکلايز ډول هر څه په کې راڅرگند پېږي، نه يوازې راڅرگند پېږي، راخوتېږي او په دې کې عاطفه په نه تکراريدونکي ډول رانغاړل کېږي. خوسره له هغه هم په ځينو ځايو کې ځينې ټکي بې ځايه ښکاري يا هم دغزل په نشه کې بېځايه ليکل شوي دي او يا بل ډول تصوير شوي چې زه يې له پوهېدو نه عاجزيم. دغه راز هر هغه شعر چې په هغه کې د ادبي صنايعو له تشبیه نه نيولې تراستعارې او يا مبالغې پورې کوم فن نه وي، هغه به ټول لوڅو خبرو ته ورته وي. د مثال په توگه مور کولی شو ((له ما بنامه تر ما بنامه)) په مجموعې کې داسې بيلگې پيدا کړو:

دمودوتېږی درته راغلم تا سخاونه کړه

ساقی مستانه هېڅ پېرزو دې په گداونه کړه

ستا په درشل کې مې تندي ډېرو سجدو که سترې

ما ستا دحسن پرستش کړ تا پرواونه کړه

دزړه ساحل يوازی، يوازی دپام وړ ترکيب دی، چې په دې غزل کې کولای شي

ځان ته پام ورو وړو او له بلې خوا دارنگه خبرې لکه د (وچ ککر ساحل) ترکیب چې ډیر شاعرانه نه دی هم استعمال شوي دي. او یا هم د ابله غزله چې نویوالی لږ په کې تیت شوی دی، په دې مطلع پیل کېږي:

ماوې چې مړو ته به زه وایمه ژوندی، سندرې
خو وخت مې نه پرېږدی په زړه دنېکمرغې سندرې
او یا هم دغه دیوه بڼه میتینگ وینا ته ورته خو جملې:
"زمانې له خوبه پاڅه، د وجدان غږونه واوره
دغه کوم عدل انصاف دی، چې حقوق دانسان و سول"

د هر شاعر یوه ډېره غوره دنده داده چې په خپل شعر کې د شعر بڼکلايز اړخ ته هم پام وساتي، زیار و باسي چې کلمات او ترکیبونه سندرېزوي.

دوهم دا چې که دخپلې ژبې توري، کلمې او ترکیبونه پیدا کولی شي، چې باید پیدایې کړي، باید دنورو ژبو له تورو، کلمو او ترکیبونو نه ځان وژغوري. او که په تېره بیا کلمات بالکل نوي وي، هغه خوبه بله بڼکلا او خوند ولري. د مثال په توگه (د جنون پړاو) په شعر کې، که تاسو د تخم په ځای د زړې، کلمه راوړې وای، ستاسو د شعر به داسې بڼکلی شوی و او د بڼکلا اغیزې به یې تل زیاتې وای:

مینې زما زړه کې د شعرونو زړې وکره
دې سوي چمن کې د گلونو زړې وکره
پرېږده چې دسترگو په پانوس مې ډیوې ولگي
حسنه په موسکا کې د اورونو زړې وکره
لږمې دا پر هر څیگر د مینې په اور و تبه
راشه لاله زار کې د داغونو زړې وکره
ستړی به مې نشي فرهادی تکل په مینه کې
ماته په قدم قدم د غرونو زړې وکره

زموږ د زمانې شاعره! د پښتني شعر کاروانه! راځه چې د زړه له کومې درته ووايم: تاسې یو شاعر یاست. دیوه شاعر په توگه ستاسو د تخیل بې سارې راخوښېدونکې چپنه دنور او رڼا نه سرچپنه اخلي. ستاسو په شعر کې دیوه شاعر خبره، بادونه داډانونو په ځای نارې وهي. دا اډانونه خلک نه عقیدې ته، بلکې مینې ته، گډې بشري ورورگلوۍ ته وربولي. اوریدونکي لمانځنې ته وربولي. ستاسو شعر، ستاسو د شعر

اواز، زما په وړان شوي وطن کې، هغې سهارنۍ وړمې ته ورته دی چې سوځېدلي باغ کې لگي.. یا هغه شمع چې ادېرو کې سوځي. یا هم شاید ستاسو شعر د نېکمرغۍ د شنو باغونو هغه راغوریدونکې غوټۍ وي، چې گل د بښمنه تل ورته لور په لاس ولاړ دي. زه چې کله ستاسو شعرونه لولم، البته هغه شعرونه چې زما خوبسېزې، زه کولی شم ووايم، ستاسو بڼه شعرونه یو ژوند ته ورته دي. ستاسو شعرونه ازادۍ ته ورته دي. شاید هم کومې نغمې ته، کومې موسیقۍ ته، کومې سپېدې ته. ستاسو شعرونه د غمونو په ډاگونو کې انسان د غم خپو ته، نه پرېږدي. ستاسو شعرونه سره له هغه چې د عرفان تر بڼې پورې لوستونکي سره نه ځي، (پرته له شاعرې اروا) نه، خو بیایې هم بڼه والی دادې چې له وچ مذهبي او ایډيالوژي شعرونه، هغه شان چې بنیایي مخ اړوي، غاړه غړوي، خونه پوهېږم ولې دلذت خراغونه نه شي لگولي. تر اوسه پورې ستاسو شعر له قفس نه رڼا راخوشې کوي، خو قفس ماتولی نه شي. زه کله کله وینم چې ستاسو شعر در په دره گرځي او بڼکلاوي، نه غلط شوم بڼکلاوي او دیدنونه راتولوي، مگر نه پوهېږم هغه څه کوي؟

گرانه شاعره!

ستاسو په شعر کې د رڼا کاروان بار دی او د سیاست د کاروان پر خلاف چې تل خالي باروي، ستا د رڼا نه دراپیداشوي رڼا دهندارو کاروان، دروند، پرتمین باردی او بڼه باردی. خوزه داسې فکر کوم که د دنیا د کاروان دملي دود و دستور او عنعنو، د ملت دهستی او روح په درانه او دروند بار ونه گانل شي، هغه به د کارل مارکس په قول د (معنویت دروند غر) جوړ نه شي کړای. داسې غر چې په هغه کې د معنویت هر ډول مرغلرې و موندل شي. دا به څکه شي؟

پوهېږې کاروان صاحب! ما په هغو شعرونو کې چې تاسو، داود جان ته لوستلي وو، ډېرڅه ولیدل، ما هلته ډېرڅه واورېدل. ما ولیدل چې هلته لمر بڼکلا ته غېږ پرانستې ده، خود گناه لذت، هغه ډوبېدو ته نه راغواړي. ماتنکی لمر ولید چې ستاسو له شعره د سهار د پېغلې ناویتوب پسې ډولۍ جوړوي. ستاسو په شعر کې زه هرڅه وینم. خو هغه ورځ ته یې سترگه په لاره یم، چې ستا په شعر کې وگورم، چې د زاهد له ریا نه هغه پرده پورته وي، چې هرڅه په خرکه پتوي، چې زاهد له ځانه غیچ واخلي، چې زاهد اوقاضي دواړه له عاصی نه تښتي او هغه ته له شرمه کتلی نه شي. زه هغې ورځې ته سترگې په لاره یم چې ستاسو په شعر کې د ختیځ گونگه مینه ژبه پرانیزی. پورته وگوری او پرتقوا تالان گډکړي او لکه د پریوتې گل په حیا حیا کې، له ټول شرم سره سره د ټولو

ترمخې له گلې نیولې تر چناره پورې غېږ تاو کړي، چې په تقوا تالان اولذت خپور شي.
خو په هر حال ستاسو شعر د هجرت هغه خیال ته ورته دی چې مهاجر خان بې خیاله
د خپلې کوڅې گرځنی کې گوری، هغه. خان همزولو سره وینی.

زه چې هرکله ستاسو شعر لولم هغه زما دکلی گرځنی او تنگې کوڅې
رایادوي. ستا شعر ماته هغه ورکې رایادوي، چې بل ډول نه رایادېږي. ستا شعر زموږ
دکلی دنړیو شنو بهېدونکو اوبو، د بیالو د غاړو د بېلني بوی خپروي. ستاسو شعر زموږ
دکلی دلمریزې خوا، د واورو لاندې، د لومړنیو پسرلنیو گلونو ته ورته دی. هغه ته ډېر
نېږدې دی. ستاسو شعر ماته زموږ دکلیو د سپېڅلوالې هغه شپې رایادوي چې هغه
، واک ته درسېدو وژنو او دوکو له هېڅ سره برابرې کړې. ستاسو په شعر کې ماته، زموږ
دکلی، په ژېړو پانوپتې ورکې لارې رایادېږي. ستاسو په شعر کې ماته، دانساني مینې
هغه نه بیانېدونکې خواوې راڅرگندېږي چې نورې نه شي، انځورولې او که یې انځور
هم کړي داسې رنگین به نه وي. خویوه خبره باید هر ورو و کړم او هغه دا چې، هغه څه چې
ما دلته ولیکل هغه ما ټول ستاسو په مجموعو کې نه دي لوستلي، ماتاسو نه، نه دي
اوریدلي، یا خو کېدای شي ما په خوب کې لیدلي وي، یا ممکن هېڅ داسې نه وي. مگر
ما ځکه ولیکل چې ته یې د لیکلو او د شعر مینه والو ته د دالۍ کولو توان لري. زه باور لرم
چې ستاسو د شعر نه ارامه کېدونکې او سرکشه چپنه دهغو دهستولو توان لري، خویو
څه ورته په کار دي، د ځینو بوتانو له لمانځنې نه ځان ژغورل.

کاروان صاحب!

یوه شپه دکلی شپه دریاډه کړه. ستاسو په شعر کې ددې شپې د تیارو، نه
تصویرېدونکې هیبت، څنگه موږ ته تصویروي؟

د شعر کاروانه!

دچا شاته بنکلي کتل دریاډه کړه، که زه شاعر وای مابه دانسان په سترگو کې
دبنکلا د اظهار، دانسان په سترگو کې دبنکلا د تصویر، دانسان په کتو کې دکرکې
نښې، دانسان په سترگو کې د بېلني، دانسان په سترگو کې دیوازیتوب او بالاخره دانسان
په سترگو کې دمینې او دهغې دټولو رازونو بیان، بیان کړی وای.

مگر زموږ دزمانې ستونزه، ستره ستونزه چې د انسان په روحی او معنوي
ژوند کې، دهغه د دروني احساس او ستومانۍ سبب کېږي، هغه زموږ په دې زمانه کې نه
یوازې سیاسي اقتصادي بحرانونه، بلکې ددې زمانې ورځ ترورځ زیاتېدونکې معنوي

لطیف بهاند

، کلتوري بحرانونه هم دي.

پوهېرې کاروان شاعره!

دا ټول ځکه چې نننی انسان په معنویت اتکا نه کوي، هغه د تخنیک او نوي تمدن په ستر قدرت او دهغو په خلاقیت ایمان راوړی دی. د مثال په توګه، پر کمپیوټر پر هغه کمپیوټر، چې ستاسو مخې ته ولاړدی، نورنو انسان له قوي حافظې، د بنکلي لیک دهنري کړنو له انځورونو او ان ژورې مطالعې د تل لپاره پردی کوي. په دې نوي تخنیکي زمانه کې بشري یون له معنوي شتوالي نه تخنیکي پرمختګ ته وراړوي او همدا علت دی چې په یوروپ کې خلک د ادب او د شعر پلویان، تږي ګرځي.

زه د تمدن د بنمن نه یم، خو زموږ دخلکو ژوند باید نه په زور نه په ګواښ، نه د تخنیک او نه د عقیدې په کوډو له عنعنو، دودونو او دستورونو، نه و، نه ایستل شي. که امکان ولري زموږ خلک هم لکه د جاپان دخلکو په شان د معنوي او عنعنوي ژوند سره مل د تخنیک پړاو ته ورسېږي. باید دود، دستور، د نیکونو ژوند او نغري ته درناوی وشي. باید د ټولو هغو پانګو درناوی وشي چې د ټول بشري ژوند نه موږ ته را پاتې دي. موږ ګورو چې په جاپان کې امپراتوري سلطنتي کورنۍ، د سپېڅلوالي او تقدس پړاو ته رسېدلې ده. دا تقدس په دوی کې دانساني خواخوږۍ، لمانځنې او په هغو کې د یوې معنوي هڅې معبد جوړوي. داسې معبد چې دانسان په وړاندې د بې لارۍ او تېروتنې نه دراګرځېدو خنډونه جوړوي او د ملت د تېنګښت سبب کېږي.

تاسو باید په ټولو هغو ځایونه کې چې تېرېږئ عاطفیز او سندریز ترنم خپور کړئ. ځان نه د غزلیزو اداګانو شېبې پرېږدئ. ستاسو شعر باید د ادا، خواخوږي اونګهت وږمه واوسي. تاسو باید په شعر کې د ترېګنۍ په تېره بیا دخپل اولس او هم اندو سره له سیالۍ او ترېګنۍ نه ځان وساتي. دغه راز باید ځان له ټولو ګوندي، مذهبي او محلي ترېګنیو نه لاس په سر کړي. تاسې باید دانساني بنکلا امیلونه جوړ کړئ او بڼه ځانګړتیا به لا دا وي چې هغو کسانو ته لا زیات درناوی ولرئ چې ستاسو سره سالم مخالفت لري، ځکه هغوی په تاسو کې د زیات تفکر تلو سه راویښوي. هغوی په تاسو کې دخوځېدا هڅې راالمسوي. موږ باید د ټولنیز بحران ستونزه، د ستر فیلسوف ((نیچي)) د عقایدو له مخې، دانساني بحران دستونږي، اواری ته ورواړوو.

که تاسو وکولی شئ په خپل تخلیق کې د ټولو له بحران نه دبشر او انسان دروني بحران ته، ورواړوي، تاسو به د ځان د ناامیدۍ، دخپل ملت د ناامیدۍ او کېدای شي

دبشردنا امیدی، دبحران اواری، ته هرو مرو څه گټه ورسوی.

ددې خبرو حق ځان ته ځکه زه ورکوم چې په دې ډاډمن شوی یم چې، تاسو ته طبیعت او خپل ژور احساس او استعداد، هغه څه په خټه کې درنغښتي دي، چې کولی شم ووايم چې زموږ په هممهالو کې یې، زموږ په نسل کې یې کمو کسانو ته ورنغښتي دي. (البته دتخلیق ژور احساس) تاسو کېدای شي دخپلې سېمې لومړی څوک و اوسی چې په هغه کې دژوند دانځورولو هغه قوت نغښتي دی چې نوریې حتی دتصور امکان هم نه لري.

گرانه کاروان صاحب!

که شاعر په خپل شعر کې دیوه متفکر په توگه راڅرگند شي، لکه هغه شان چې غني خان غني یا باري جهاني راڅرگند شوی دی. دا به دکمال نښه وي، ځکه دانساني خیالونو ددوه دوه تنو انځورگرانو په اثارو کې لوستونکي، ښه لوستونکي، دقیق لوستونکي کولای شي دخپل تصور اسطوري، خپلې یادونې یا غوښتنې او یا خیالونه ولټوي او پیدایې کړي.

سره له هغه چې ځینې پوهان په دې باور دي چې داسطوري اغېزه زیاتره وخت تر اوسنیو عقایدو زیاته غوره او اغېزمنه وي او ژوند لا هیله مند او ابدی کوي. دانسان هستي پیاوړي کوي. دهغې عمر اوږدوي او هغه دورځ چاری له حالت نه راباسي.

او تاسو کاروان صاحب!

تاسو باید دخپلو سرگردانه خلکو او په ځان ظالم ملت دهغو اسطورو انځورگر شی، چې کله کله دوی په خپله هم هغه نه پېژني. تاسو باید دوی ته هغه څه را وسپړئ چې، په راسپړېدو سره اسطوره کېږي. تاسو دخپلو خلکو هغه نا، جوړشوي بت را جوړ کړئ چې تراوسه لا را جوړ شوی نه دی. که شاعر وکولای شي دهغه ژور انساني احساس تصویر وباسي، چې دده دملت دژوند کومه شېبه انځوروي ښه به وي. داسې شېبه چې دټولو احساس لمسوي، داسې یوه شېبه چې کوم مټین یې کله کله په یو وار کتو او یا غلچک کې ویني او دده په انځور کې ابدی کېږي. یا دهغه درد او احساس انځورول، چې کوم اغیار یې ژبه، یا مینه درنه اخلي. یا دهغه درد احساس، چې په خپل وطن کې په مورنۍ ژبې غږېدل گناه او تعصب وبلل شي.

گرانه کاروانه!

دا به یوه بې سارې چاره وي، چې شاعرو کولای شي داسې ژور دردونه، په کوم

شعر، په کوم بیت، په کومه جمله، په کوم ترکیب او یا کوم توری کې انځور کړي. او له نېکه مرغه دا کار تاسو په بې ساري توګه کولای شې. ما ستاسو د بې ساری بېلګه په وار، وار سره لوستلی او لولم یې:

ته د بنګلا د غره پرسرولاره،

لکه مغروره او سرکشه ونه،

په خانګو، خانګو کې دې ناست دي د سندر و مرغان.

ستاد سندر و مرغان،

که زموږ ډکلي ته په سپل راشي،

زموږ د غرونو د ځنګلونو خپری، غوڅې او نښتر شهیدان،

زموږ ډکلي له چنار چناره،

د شهیدانو تابو تونه جوړ دي،

زما په لپه کې دې ځاله وکړي،

ستاد سندر و مرغان.

... خو که د ونې د دوو خانګو په څېر

زما لاسونه په تېرو نو چا غوڅ کړي نه وو!

وینې کاروان صاحب!

ستاسو د سندر و مرغان دیوه ملت، دیوه ګونګ کړل شوي ملت د سندر و مرغان

دي. دهغه ملت مرغان، چې نه یوازې ملت ته بلکې دهغو مرغانو ته هم د سپل ځای پاتې

نه دی. تاسې په خپل تخليقي توان سره د دغه شېبو په انځورولو سره کېدای شې دخپل

ملت د تکرارېدونکو تراژیدو لوی انځورگر شې. دا هغه تراژیدي ده، چې دهغه

پېژندنه، تصویر او درک موږ ته د لمسون او هڅې ستر قوت رابښي. دغه هغه چاره ده چې

په انسان کې داسې یو عظیم الشان توان رازېږوي چې هغه له

لندپاری، ناپېژندنې، لند عمرو او ورځپاڼو عقایدو نه ژغوري. کله چې انسان وکولای

شې له دغه شان انساني بحران نه ځان او یو څو تنه نور وژغوري، هغه ته بیا د شخصیت

خلاقیت، معنویت، ازادۍ او دملي ګټو مفاهیم تر هر څه مخې ته کېږي. نو کله چې

د تاسو په شان شاعرانو شعري تخلیقات لولو، د دغه شان لیکوالو سره پېژندنه

پیدا کوو، ځان داسې احساسوو، چې گواکې دازادۍ، او معنوي خپلواکي، ترلاسه کوو او دوطن دهلبندونو هوا تنفس کوو.

ستا دغه شعر چې مایې دلته بېلگه راوړه زما له نظره دملت دروان نومنه ده. دملت دقوت او دملت دپیاوړتیا نومنه او بزغلی. که زموږ په اوسنۍ شاعرۍ کې یو څو تنه دغه راز دگوتو په شمار دسندرو مرغان پیدا شي، زموږ د ادب بڼه به دنوي بهیر او نوي روح خاونده شي. دادی له نېکه مرغه تاسو دا پوه بله کړه. مگر زه نه پوهېږم، په داسې حال کې چې زموږ په هېواد کې ټول دپرمختګ لېوال دي، خو دپرمختګ پلویانو، یوه هم دملت دمعنوي روزنې، رواني پالنې او په وگړو کې دښکلا یز ذوق دپیاوړتیا هڅه نه ده کړې. او یا هم کېدای شي دمسوولیت خاوندان دفرهنگ تر دغې کچې پورې نه وو، رسېدلي. دوي خپله مادي شوي وو. دوی له ځانه پردي شوي وو. اصلا دوی خپل، نه وو. دوی په خپل ځان کې له ځانه پردي شوي وو او تر اوسه لا پردي دي. دغه راز له دغه ننني پیدا شوي بحران غیرمشروع پیدا شوي زوی، دغه نننۍ واکمنه هیواد دښمنه ډله (۱۹۹۵ کال) چې په وچ ژبني تعصب، تش په نوم دین (ټول اعمال یې د دین ضد دي) خو اصلا په جاسوسي ولاړه ده او داسلام او مذهب تر پردې لاندې دنورو دو اکمنۍ له پاره کار کوي هم ددغه پردیتوب لړۍ اوږده وي. دوی دمذهب او عقیدې ترسخت رواني فشار لاندې، ټول ملت ولجه کړی دی او دشلمې پېړۍ دټاکل شویو بشري حقوقو پر خلاف ټول خپل تعصب او دځانگړو عقودو منلو ته اړ کوي. دوی غواړي ټول ملت دځان په رنگ کړي. البته دغه ځانگړتیا په تېرو شلو کالونو کې په پردي مارکسیزم سمبال یې ډلې او نننۍ په زور زیاتۍ سمبالې تش په نوم اسلامي ډلې له ځانه څرگنده کړې ده. دادواړه ډلې په زور کلي جوړوي. دواړه ملي، عنعنې او دود دستور ته درناوی نه کوي.

زموږ دهېواد بدمرغي په دې کې ده، چې نه یوازې دنړیوالو گواښمنو وسلو پولیگون دی بلکې دوسلې او قدرت دځاوندانود ناوړه او مورته هرډول پردیو عقایدو مرکز هم گرځېدلی دی. زموږ په هېواد کې نه یوازې دمارکسیزم پوځي او فسخ شوي ډول، ددې وطن دیوه نسل په پاک او سپېڅلي احساس لوبې وکړې، بلکې کلونه کلونه کیږي چې دسپېڅلیو عقایدو تر پردې لاندې دبشر تر ټولو ستر جنایتونه په دې خلکو ترسره شول او ترسره کېږي (۱۹۹۵).

کاروان صاحب بښنه غواړم ماوس به بېرته راشو ستاسو شعرته. دکاروان شعرته، ستاسو په شعر کې ملالو سترگو ته! هغو ملالو سترگو ته چې ته یې تر بل هر چا

ښې پېژنې، ته هغه وینې. هغه به زما ددې خو گډو، وډو لپاره، دناښکلا لپاره
 ښکلا یزپای یا په بله وینا حسن مقطع شی:
 ستا کوچانی او ستا ملالی سترگې،
 زما دروح دل لهند لاروي،
 دښایستو کو، غم انگېزو، خاطر ودمه ځای،
 په کې روان دی دزرینو انځورونو کاروان،
 په دې کاروان کې ماښامونه باردي، ستوري باردي،
 په کې رنگونه دگلونو باردي.
 په کې کعبه ده، میکده ده، خانقا بارده.
 مهاجر ژوندون، مسکو، ۱۳۷۵ کال، لومړۍ گڼه.

چېرته د سندرو کاروان واروم

زه چې کله بې هندارو او بې تصویره کېږم. زه چې کله غواړم دردمې په لفظونو کې
 ونغاړم. زه چې کله غواړم چېرته یا چاته ځان بیان کړم. زه چې کوم وخت د بارانونو له بهیر
 نه ورک کېږم اوزره نه دللمې دگلونو وروړ جوړوم، نو د کاروان دغزلو تیریدونکي اونه
 ستریدونکي کاروان ته غوږ غوږ شم. زه چې کله کوم خم ته تکیه او یارته مخامخ شم، نو
 پوهیږم دچا پښتني ارواح په ما راگرځي او دلرو لرو کلیوتپي مې په پستني یکه زارتر
 غوزو کيزي. زه چې کله اوس، اوس په تصور کې دپښتني ستومانه زړه له تل نه راجگ
 شوي فریادونه اورم، نو خیال کې په رښتیا سره زمور ددنگو غرو دڅیر یودنگې ونې
 تیریزې. نو په دې گونگ ماحول کې یوازې دکاروان خبرې کوونکي او افسانه
 بیانونکي چنار ته غوږ شم. هغه چنار چې روح یې دلوی گړنگ په شان دنغمو له
 ازانگونه ډک دی. نه پوهیږم چې دنغمو له ازانگونه ډک دی او که یا کوم غیبی
 سندرمار په کې غریزي؟ خودا غیبی سندرمار په کوکو نارې وهي چې:

راشه درحمت بارانه ښار اخیستی اوردی

ژوند لکه دکلي دچنار اخیستی اوردی

راشئ زما اوبنکې ورله یوسئ بلبانو

سوځي درنه ښکلي لاله زار اخیستی اوردی

نه يې د چالاس لکه امپل له غاړې تاوشو
 غاړه کې يې خپل د غاړې هار اخيستی اوږدی
 و چې شونډې گرځئ بد بختانو ميخوارانو
 او بنکې دانگور و سوې انار اخيستی اوږدی
 لري شه لمنه به دې و سوځي طبيبه
 پرې يې ږډه چې څه کيږي پرها اخيستی اوږدی
 ماوې گلابي جامونه را کره راته وې يې
 وار و کره تلوار مه کره ستا وار اخيستی اوږدی
 سوې دکاروان سندرې چا په زمزمه کړې
 گوټې دمطرب و سوې شاتار اخيستی اوږدی

هوکې اوږدی خو په دې نه پوهيږي چې دا اوږ په خپله هغه چا بل کړی دی چې ځان
 درحمت باران گڼي. هغه حتی په دې هم نه پوهيږي چې همدې باران حتی ژوند دکلي
 دهماغه يوازني چنار په شان اور وراچولی دی. نه يوازې دکلي چنار، دکلي لاله
 زار، دمين دغاړې هار، دکلي دانگور انار هم اور اخيستی دی.

زموږ شاعر، هغه شاعر دی چې سندرې وينځې او غزل يې غلامان دي. هغه
 شاعر چې خوب تښتيدلو ته دغزلو او قصيدو کاروانونه رسوي. دفطرت مور
 دنغمو غوټې ورته ساتي. داشاعرسره له هغه چې په مينه کې تر بل هر مين نه ډوب
 دی، مگرستمگر ماحول دی دې ته اړ باسي چې خپل نازک غزل ته داسې تشبيه پيدا
 کړي:

(دښو او شونډو ياد هم رانه هيردی

— جوړ غزل مې له خنجر او له پرهردی.)

دا هغه شاعر دی چې شهيدې پيغلې يې په ماتو کودريو کې له گودرنه داوبو
 پرځای وينې وړي. دا هغه شاعر دی چې دکلي ماشومتوب يې شهيد شوی دی. نوله دې
 کبله دی چې دتفکر او احساس دپراخ اسمان په لمنه کې ددغې راخوتيدونکې چينې او
 غيبي سندرمار په باب به خبري، څيړنې او څه ليکل به څه اسانه کار نه وي. کلونه، کلونه
 کيږي چې ما دشعر په باب خپلې زده کړي او څيړنې پيل کړې دي. خو داسې يو تصوير
 ، داسې يو انځور او داسې يو تعريف چې زما تنده پرې ماته شي او خوند را کړي نه ليکی
 شم او نه ويلى شم. ډير وخت مې هغه په سندريزو تورو کې داحساس، عاطفې او تفکر نه

تکراریدونکې جره غوټه ده. داغوټه چې خومره جره وي په هماغه اندازه خوږه اوزړه رابښکونکې وي، وگورئ چې کاروان دپاره شعر څه شی دی اوڅنگه جوړیږي: (چې سندرې مې راشنې شي له خبرو-په سپیرو شونډو مې تانده خولگی- کیرده) نو شعر کې دښکلو بیتونو، ترکیبونو، کلمو، تشبیهاتو، استعارو، ردیفونو، قافیو، اهنګ او وزن نه جوړه شوي فرشته وگڼو، نوهغه انداز چې زموږ دزړه په تل کې یاغي اوسرکش پښتني نارام روح کامران شاعر پرې راموي په دې قواعدو نه جوړیږي بلکې دکاروان دا جوړونه ډیره ساده او پښتني ساه ده:

(شاعران یو درانو او ښکو پر پانو- دزړه وینې کړو سندرې بیایې وایو).

که شعر دخيال له میګدې نه دهستي بښونکو میو، څاڅکي، څاڅکي راڅخول راڅخول دي، هغه دهغه چا لپاره چې دیار او زمان غم پرې غلطوي نو دکاروان شعر دغزل، توري هم ددې میو نه کم نه دي: (کاسي دغزلتورويې دخيال له میو ډکې- کاروانه نن دې طبعه له خماره ښویدلې). شاعر باید خومره لاره وهلې وي. شاعر باید دمعنویت کوم درشل ته ورسېږي. باید دتفکر کوم او دروح د بغاوت کومې درجې ته ورسېږي چې شعريې دومره سندريز شي. چې شعريې دومره حماسي لیریک او حماسي رومانتيک شي:

چېرته یې هندارې بي تصویره یم- راشه چې بې خوبه بې تعبیره یم
راشه چې تنهاکې پښې دې ښکل کړمه- ورکه سبا ستړی له شوگیره یم
دردیم په لفظونو کې مې ونغاړه- لږ خومې بیان کړه بې تفسیره یم
شمس مې شه، صیقل مې کړه، شاعر مې کړه- مست مې کړه، محبوب مې شه، بې

پیره یم

زړه مې ورور دللمې دگلو نودې- ورک دبارانونو له بهیره یم
خدايه که پښتوراسره ووايي- جار دې له منکر او له نکیره یم
چېرته دسندرو کاروان واروم- زه راغلی نن له بم اوزیره یم

کله چې دغه راز شعرونه لولم په دې تصور کې کیرم چې شعربه دبرښوونازولو اندیښنوپه ورینمو کې دمعنویت مروړل وي. هغه هم په څه نزاکت او څه ادا. نودلته ده چې بیرته دشعر داساسي اجزاوو په فکر کې کیرم او سمدلاسه ماته: احساس، عاطفه، سندريز ریتم، کلمات او تفکر را یادیږي. خو هغه څه چې دکاروان

لطيف بهاند

په شعر کې راځي ، دغه ټول بریدونه لکه د زمان نه ایلیدونکي بادونه پرې کوي. کله وړاندې، کله څنگ ته ، کله شاته درومي. په هر لوري چې درومي زما د ژبې شعر پرې رنگینېږي. نو له دې کبله دي چې د کاروان شعر ته نه یوازې بنکلا پیژندونکي، بلکې شاهانو نه وروسته ، د غرونو تور دیوان ، دده د شعر بنکلا ته سلامي کیږي:

تور دیوان یې سلامي کړل، د بنکلا و و بنا پیرو ته

غزلتوري د کاروان دي، که غمي د سلیمان دي

رښتیني شعر تل په خپل شعر کې خپله راڅگندېږي. دهغه په هر تخلیق کې دی د خپل ټول معنوي پټي سره روان وي. په تیر هغه شاعران چې شاعري دهغو له پاره په یوه مینه بدلېږي. شعر د کاروان، هستي او داندیښنو زړي جوړوي. دی کیدای شي په پښتو ژبه کې لومړنی شاعر واوسي چې دومره زیات د شعر، شاعری، شاعر، غزل، غزلتوري، غزلپاڼه، غزلیز، سندرې، سندیریز، سندرمارانو د غمې کلمې، په بیلابیل هنري انداز سره چې دده د شاعرانه احساس څرگندونه کوي، په شاعرانه سندریز ډول استعمال کړي دي. د مثال په توگه که دده د شعر موضوعات د چنار خبرې کوي په کتاب کې راوسپړو نوموړي په دې کتاب کې د شعر ، شاعری، او غزل، غزلیز، غزلتوري، غزلپاڼه ، سندرې، سندریز، سندرمارانو د غمې کلمې چې په یو ډول نه یو ډول دده د تخلیقي شاعرانه احساس بیان دی له څلورسوونه زیات ځله استعمال کړي دي چې له څلور سوه نه زیات رنگین او نه تکراریدونکي تصویرونه یې ترې جوړ کړي دي چې د شعر او غزل په باب دده د پوره نظر څرگندونه کوي. کله چې سړی د زړه په سترگو او شاعرانه مینې سره دده شعرونو لولي دي نتیجې ته رسیږي چې دی په خپل شعر کې حتی یوه کلمه هم په تصادفي ډول نه انتخابوي او هره کلمه د زړه په درد مرولي او دیوه ستر فنکار په توگه یې د کوم محبوب غاړې ته امپل کوي. دی مخکې له هغه چې شعر لیکي دخپلې شاعری له پاره په خپل هنري توان سره مناسبه ژبه جوړوي. دی په ډیر تدبیر سره غواړي لومړی، جوته شوې ژبه سپیڅلې او لمانځي کړي او بیا خپل غزل ترې جوړ کړي:

ستا افغان بنا یست به د ټپو په ژبه ستایم

جوړه پلازمېنه مې د زړه پر کندهار کړه

خلکو په بنکنځلو باندې ټول توري جوته کړل

لږخو یې کاروانه په غزل کې سندرمار کړه

زه نه پوهيږم چې د سندرې کلمه له کومه وخته په پښتو ژبه کې دانساني روح
 دانځور انځورونه باسي خودومره پوهيږم چې تر کاروان نه مخکې چا زما په ژبه کې
 د سندرې کلمه دومره نازولې او سندرېزه کړې نه وه. د کاروان روح د پښتني ماحول دوهم
 سندرېز طبيعت دی. دی دکلمو او تورو سندرېز اواز، هغه اواز چې دکلمو په زړه او روح
 کې تيريږي په نه بيانيدونکي ډول سره اوري. دی دغه اواز دخپل روان دنه ارامه
 کيدونکي اواز له اوازه سره هم اوازه کوي. هغه د پښتو ژبې سندرېز توان داسې
 احساسوي چې کولای شو ووايو چې ترده مخکې به کم چا احساس کړي وي. دی دخپلې
 ژبې په ټوله پانگه، دهغې په سندرېز، انځوريز او پيچلي ښکلايز قدرت ډيرښه
 پوهيږي. خو دکاروان قدرت په دې کې دی چې دغه توان او قدرت په ډير ساده ډول د
 پيچلتيا نه پرته په بي ساري هنري ډول بيانوي. دی چوپو کلماتو ته روح ښيي. دی چوپو
 او خاموشو کلمو ته ښکلايزه داسې سابښي، په داسې ساده ډول له هغه نه نه
 تکراريدونکي انځورونه جوړوي چې تر هغه نه، نوره سادگي امکان نه لري:

چوپو کلمو ته چې موسکي شاني په مينه شوې

وې گونگې بلبلي سندرمارې دې ترې جوړې کړې

او په دې ډول توري نه يوازې په غږيدا بلکې په نڅار اڅي.

زه دکاروان د ژوند او دهغه دشعر دلومړيو تجربو او هغه ماحول سره چې ده په کې
 هنري بيان پيل کړی پوره معلومات نه لرم. زه دهغه انگار په باب معلومات نه لرم چې ده
 دخپل شعر دنغري اور پرې بل کړی دی، خو هغه څه چې اوس لولم. هر
 شعر، هر غزل، هر اواز او هره قصيده مالوستلو او زما قلم ليکلوته هڅوي. کيدای شي په
 رښتيا په دې غرونو کې د پيرو، پيرو نه کوم ويده کړل شوی سندرمارده سره ياري
 کوي. کيدای شي په رښتيا دده دروح گړنگ له نا بيان شويو سندرو او نغمونه ډک وي
 او غيبي سندرمار په کرار کرار هغه ورته دشعر په توگه بيا نوي:

روح مي لوی گړنگ دی، دنغمو له ازانگو نه ډک

ښايي کوم غيبي لوی سندرمار ته مخامخ يم

مگر دی ديوه مومن اورښتيني معتقد په توگه بيرته خپل خالق ته ورگرځي، خو په

دې گرځيدا کي خپل پښتني ماحول نه هيروي:

خدای مې ناست په زړه کې دی، باران پر گلو څي راڅي

ټول ټپه ټپه يم، يکه زار ته مخامخ يم

خوپه همدې غزل کې دى خپل ټول قدرت ته حيرانیږي او دا حیراني تردې رسیږي
چې حتی نه پوهیږي چې دده سندر بول او دده د شعر سندر یز توان له څه دى:

ووايه کاروانه موکل د کوم یو راگ یمه؟

تار مې له رباب سره، ستار ته مخامخ یمه

که دا خبره و منو چې هر شعر دهغه دویونکي شاعر د شخصیت تجلا دى. هر شاعر
په خپل شعر کې خپله هستي تجربه کوي. البته زموږ اکثره شاعران هغه دالهي له عظمت
نه پیل کوي. بیا ځان ته راځي. هغه نه وروسته ماحول، انسان، بیا دهستی بې پایه
تجربې ته ور تیر یږي. هغه په شوق، تلوسې، فصاحت سره په خپله دیوي رنې چېنې په شان
راخو تیر یږي:

چې سندرې مې راشنې شي له خبرو

پرسپیرو شونډو مې تانده خولگی کیرده

او د گود راوبو به

راته چمبه وهله، پېغلي شېبې

غزل

بدرنگه زمانه شوه بنکاري لال په غشو ولي
دورو څو په پیوند کې شینکی خال په غشو ولي
رباب یې په زړه وویشت د بنکلا سرود شهید شو
له درده راوتلی سراو تال په غشو ولي
شیشه په غشو ولي وژني روح د بنا پیرو
دیوان را پاریدلي دي جمال په غشو ولي
ما بنام یې دنکر یزو په سروو ینو لمبولی
سبابه اختر وژني نن هلال په غشو ولی
څوک نه شي یادولای دیار نوم په ترنم کې
دا دور دبتانودی بالال په غشو ولي
دا ټول غشي می بیر ته پردې یو، زړگي لگیږي
سهل په غشو ولی که شمال په غشو ولي

لطیف بهاند

تیارو شیو د سبا پر کاروان بیا کړی یرغل دی
له ستریو لاریو نه مشال په غشو ولي

کاروانه دخبرو له بیابانه کوچ په کار دی
رادرومه چې د مستو سندرمارو منځ کې کېنو

په پښتو شعر کې د طبیعت انځور، د طبیعت سره دشاعر اړیکې ددغو انځورونو
پښتني تصویرونه، ما په خپله بله څېړنه کې چې د سلیمان لایق، د چونغر په ترانو مې کړې
وه خپاره کړي دي، نو ځکه دلته

ځی

وطن کې مې دغم نغاري چا وډنـگولي
کاروان خو پر ځای پر پرده کوچېدلې چارونه

د پير محمد کاروان شعرونه

!د پښتو تکړه سندرغاړې قمرگلي ته

کلونو! په جرگه ورشئ بلبله مروره
اوازي يې اوبنکې- اوبنکې قمرگله مروره

دا داسې يو اواز ته وازجادونه راوتلی
د غرونو د څمري له کوکو کوونه راوتلی
له زړه نه که د شاتو له کندو نه راوتلی
دا چارانجه ورکړي، چې غزله مروره
اوازي يې اوبنکې اوبنکې قمرگله مروره

اواز د قمرگلي په اوبو کې گلابونه
گډې پرې په نرگسو په شبو کې گلابونه
شيخانو ته موسکي شي په تسبو کې گلابونه
له خپل جنتي غږ نه نو بيا ځله مروره
اوازيې اوبنکې - اوبنکې قمرگله مروره
نيلى د نغمو زين راوله، راشه په رکاب کې
کره جوړه هنگامه په سرينده او په رباب کې
ورگډه په څپو شه د سندرو په درياب کې
موسکي شه، که څه هم يې په زر ځله مروره
اوازيې اوبنکې اوبنکې قمرگله مروره
ل. کال، خيرخانه مېنه 1382_12_17

پښتو پښتو

ډکه د جمال او د جلال غرنۍ ژبه ده
وايې وره پښتو د مستانه موسيقي ژبه ده
ډول سره چې غبرگه شي گډا گډا اشې نو
چوپو گړنگونو کې يو شور شي او غوغا شي نو
والوزي يو سپل شي د مرغيو په هوا شي نو
څنې د نښترو ورته گډې په شغا شي نو
درد لري د مينې د شپونکې د شپېلۍ ژبه ده
خرپ د سپينې توري چې په برم او په پرتم کې شي
حسن په درخو کې شي سرشاره په ادم کې شي
ناڅاپه نغمه شي د رباب په زيروم کې شي
چپغه شي ټپه په خوبولي شومه دم کې شي
ستوري ورته غوږ دي د اسمان د سپوږمۍ ژبه ده
مسته په څپو څپو او مسته له سېلابه ده
بنکاري راوتلې د سندرو له دريا به ده
ته وابلبلانو را ايستلې له کتابه ده

واه په تغزل کې بنايستو کې تر ګلابه ده
جوړه ترې لنډې شي د درنې ملالۍ ژبه ده
سرباندي يې لمر او سپوږمۍ کېنې د غره څوکه شي
کله هم د غرونو د باغي زرکانو کوکه شي
ګوري چې سپېره غلیم تېره د تورې څوکه شي
زلفې د معشوق انځوروي د قلم نوکه شي
چار د شرنگېدلې دريا بې شاعری ژبه ده
هر څوکه د غرونو د اوبو غوندي بې رنگه ده
پېنې يې پراغزو اېنې دي سرې وينې گلرنگه ده
پاس د گل منارته ورختلې دنگه دنگه ده
دېره خوږاروا ده ته واپېغله غنمرنگه ده
جاريې شم کاروانه د خوږې بنا پېرې ژبه ده
کابل خیرخانه مېنه 28-4-2005

بنکلیه څاروان مې شه کاروان به دې شم

له ځانه ستړی یمه ځان به دې شم
سپینه کوتره شه پرواز را وکړه
غېر را کوه شینکی اسمان به دې شم
لوله مې تل په ترنم، ترنم
غزل، غزل یمه دیوان به دې شم
یو تږی گل شه انتظار مې وکړه
زه راوړیمه باران به دې شمه
رخش داروامې درته زین ولاړدی
راشه رستم مې شه داستان به دې شم
بنکاري خونه یم هوسی څله تښتي؟
چېرته به درومې بیابان به دې شم

راشه جنت مې شه جنت به دې شم
راشه ايمان مې شه ايمان به دې شم
راشه مېلمه مې شه مېلمه به دې شم
راشه مېزبان مې شه مېزبان به دې شم
د زړه له غوتو مې غمي جوړه وه
راشه د سرو غميو كان به دې شم

غزل

شاعران يو په نغمو يادوو خدای
بنکلي گورو ، په لېمو يادوو خدای
خدای بلد کرو د توبو په ماتولو
غرپ کوو له پېمانو يادوو خدای
شېخ د کانو په تسپو يادوي خدای
مورد او بنکو په تسپو يادوو خدای
د ژوندون په گوتو برگی تسپې وايو
هم په ورځو هم په شپو يادوو خدای
يم هيرجن چې هير مې نه شي راته خنده
ستاله شونډو اننگو يادوو خدای
ايا تونه دې په سترگو کې موسکي دي
ستاله سترگو پښتنو يادوو خدای
مورد کاروان د لېونو ازادي غواړو
په کړی د زولنو يادوو خدای

غزل

په زړه مې ولې راوړېږې څه باران خو نه يې
هسې مې درد راوېښوي گرانه درمان خو نه يې
د مخ په پانه به دې څه خوږه غزله ليک وي
سپينه کتابه يادوم دې دومره گران خو نه يې
د خيال هډ هډ دې راته ډېر ډېر پيغامونه راوړي
دا مې خطا وه چې ويل مې سليمان خو نه يې
ما به بې وخته لېونې کړې په اغزو به گرځم
غېږ به رانه کړې ښکليه باغه بيا بان خو نه يې
د ژوند وچ ساحل په مخ مې لمدې شونډې نه ږدي
شنه سمندر زه دې څه کړمه توپان خو نه يې
د نور په غشو مې له هسک نه په لېمو کې ولې
نه راځي ستوری د اسمان شوي مهربان خو نه يې
ښکليه سالار مې که د عشق د منزلونو نه کړې
بيا راته وايه چې درواغ وايي کاروان خو نه يې

مورې

مورې مورې تږی يم په لپه کې اوبه راکه
زړه دې رانه وړی دی بې زړه يم لږ زړه راکه
بيا درته ماشوم شومه نکريزې مې په لاس کېږده
خوله زما ترخه ده هله يو موټی خواږه راکه
ما د ژوند په لوبه کې گرېوان تر لمن وشل او
تار په ستن کې واچوه تنی د گرېوانه راکه
غره ته يم راغلی چې د غم په لوی زړه وژاړم
ډنډ مې د زړه ډب دی د رڼو او ښکو ويا له راکه
سرتنه مې زنگون کېږده ويښتو کې مې وهه گوتې
خوب نه راځي، خوب راو له، خوب کې الوته راکه

اخواچنار، په برم ولاړ يو شين چنار، يو بنکلی چنار، چنار لاندې، چنار ددې
بنکلیه سالار که مې د عشق د منزلونو نه کړلې
بياراته وایه چې درواغ وایې کاروان خونه یې

که ووايو چې شعر د انساني روان تجلی او نارسپدلو دارمانونو په وړاندې تخیلی
غبرگون دا به هومره له رښتیا نه لرې خبره نه وي.

شهید غزل، نازک غزل، دشونډو شعر، د درد غزل، دغزل غوتی، دغزل
لاسونه، خوږې غزلې، دغزلونو سمندر، د غزلو زرینه ژبه، په هنداره کې ناسته
غزلبوله، بې غزلو زمانه، دخامو غزلونو کاروان،

د کاروان ((چنار خبرې کوي)) د سولې جایزه وگټله

حنان حبیبزی

((چنار خبرې کوي)) د افغانستان د وتلي شاعر پير محمد کاروان هغه شهکار
دی چې د سولې جایزه یې وگټله.

دغه جایزه د غبرگولي د میاشتي پر دیرشمه نیټه (د جون ۲۱) چې د سولې په نوم
نومول شوې وه د افغانستان د مدني ټولني له خوا بناغلي کاروان ته ورکړل شوه.

د کاروان چنار خبرې کوي شعري غونډ د یوسل او دوه څلویښت اثارو له منځه
دغه جایزه په کابل کې خپله کړه.

دغه جایزه بناغلي کاروان ته د لسگونو افغان شاعرانو او لیکوالانو په وړاندې
د یوې غونډې په ترڅ کې ورکړل شوه.

د پښتو ادبیاتو په برخه کې وتلي لیکوال عبدالله بختاني هم د خپل اثر ((سوله
او اسلام د اسلام په رڼا کې)) ورته جایزه واخیسته.

خو دا لومړی ځل نه دی چې د پیر محمد کاروان اثار جایزه گټي بلکې له دې وړاندې هم په جرمني کې میشت د افغانستان د کولتوري ودې ټولني د بناغلي کاروان ((د بناپیری ورغوي)) ته چې دده څلورم اثر دی د سرو زرو مډال ورکړ.

بناغلي کاروان ددغې جایزې له ترلاسه کولو څخه وروسته د بي بي سي پښتو ویبپاڼې ته وویل چې ده ته یې اثار د معشوقې حیثیت لري او دومره پرې گران دي لکه پر یوربنټني عاشق چې معشوقه گرانه وي. دی وايي په خپلو اثارو یې زړه ته تسلي ورکوي.

د کاروان اثار د ((بناپیری ورغوی، له ما بنامه تر ما بنامه او چنار خبرې کوي)) شعري ټولگې، ((غره ته روان سړی او له نرگسه تر نرگسه)) د لنډو کیسو ټولگې دي چې له چاپه راوتلي دي او د لوستونکو تر منځ یې ډیر شهرت پیدا کړی دی.

د بناغلي کاروان ځینې اثار دوه ځلې هم چاپ شوي دي.

د کاروان اثار و په اړه خبرې کولو نو ارمرو مو پام له انسانیت سره د مینې کیسو ته اوړي. د مینې هغه کیسې چې له رښتنولۍ څخه ډکې دي.

هغه ریالیستکې هنري کیسې چې کله د شعر په جامه پسولل شوي او کله د لنډو کیسو په بڼه.

دا هر څه د هغې سپیڅلې مینې راز دی چې لیکوال په کې د خپلې مینې د موندلو هڅه کوي.

بیلټون چې کله د انسان زړه وڅپي، له ژونده یې تر مرگه پورې دردوي. دا د انساني سفر د بهیر یوه بیلگه دی.

د کاروان کیسې او شعرونه ددغسې انځورنو بڼې بیلگې دي چې ډیرې تجربې یې بنایي خپله لیکوال هم په شخصي ژوند کې زغملې وي.

حڪه عاطفي ليکوالان هغه پيڻي د هنر په جامه پسولي او له نورو سره يې
شريکوي چې ده پخپل شخصي ژوند کې لږ تر لږه احساس کړې وي.

کيدی شي همدا لامل وي چې د کاروان اثار لکه د هنر بنا پيری د نورو هنري هغو
تر منځ ډير ځليدلي دي او پر هر لوستونکي ځانگړی اغيز شيندي

www.samsoor.com